

Фото Георгія Лук'янчука

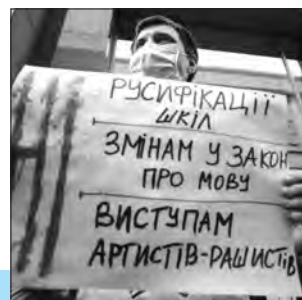
На 25-у році існування Конституції незалежної України українці вимагають "Руки геть від Закону про мову!"

ЛИЦАР НАЦІЇ НЕСКОРЕНОЇ

2

НЕОКОЛОНІАЛЬНА МОВНА ЗЕ-МОДЕЛЬ

3

Пшемислав МАРКЕВІЧ,
Польща

«Не кажіть поляку, що думати про українців та росіян...»

Реакція деяких українців на мої дописи у ФБ мене ошелешила. По перше тим, що вони почали мене переконувати, що росіяни – то українці (технічно, адміністративно, громадянсько, абощо), по друге тим, що напустилися на мене, що я сію розбрат в Україні, розколюю Україну, хочу війни в Україні тощо.

Так (більшою чи меншою мірою) ставиться до Росії та росіян 85% поляків. Одним словом, висловлюю свою польську думку і маю на це право.

Якщо я пишу про росіян (російськомовних громадян України), то знаю, що пишу, і не вмовляйте мене, що це українці.

Я знаю росіян, знаю українців і знаю, що таке нація.

На відміну від більшості з вас, я регулярно їздив до Росії від 1994 року до 2013, бувало, що двічі на місяць. Був там скрізь, не був лише "на Дальнем Востоке" та Новосибірську. Москва, Петербург (у якому був з 30 разів), Нижній Новгород, Самара, Ростов на Дону, Єкатеринбург, Тула, Калуга, Орел, Великий Новгород, Казань, Волгоград, Воронеж, Тольятті, Калінінград, Курск, Белгород, Ставрополь – я там був. Інколи по кілька разів.

То завдяки своїм поїздкам до Росії я перетворився з русофіла в лютого русофоба. Росія – то просто інша країна, ніж будь-яка європейська ... такий евфемістичний підсумок можна зробити. А жителі Росії? Це люди, які не спроможні жити поза своїм суспільством. Росіяни (більшість) – люди шовіністичні, агресивні, вульгарні.

Складається враження, що алкоголізм та беспредел – елементи їхньої національної культури. Там немає правил. Авантюри, крики, маюки – на кожному кроці. До кінця життя не забуду одного п'яного як хлющ чужака, якого привіз до готелю таксист, лед-

ве виволік з салону, це було о 16.00, в четвер, у Ростові-на-Дону. Пияк (якого підтримував водій) дістав прутня і просто висцявся на парадні сходи. Не заважало йому, що у дворі готелю було з 20 осіб.

Мене тільки раз грабували за все моє життя. У Росії. Двічі мене побили. Раз у Росії, раз в Іспанії. Ставлення росіян до поляків – жакливе, впливає з їхнього шовінізму. То чи мав я захоплюватися Путіним і водночас радіти, що Качинський загинув в авіакатастрофі?

У Росії я вічно відчував неспокій та загрозу, Росія так мене стомлювала, що я мріяв тільки, щоб сісти у літак і покинути цей простір. Дотепер, коли подумаю про бандитизм та хабарництво поліції та інших службовців, то мене холод пробирає. Я змінив роботу та професію, аби туди ніколи вже не їздити.

Ви мені зауважите, що я не знаю росіян і не вмію їх відрізнити від українців?

В Україні був безліч разів, не порахую. Від Закарпаття до Донецька, від Сумщини до Одеси. Я не відвідав лише кількох областей. Завжди мені в Україні було добре, не відчував ніколи тривоги та загрози. І любив вертатися. І далі хочеться до вас їздити. Хоча не за Збруч, бо за Збручем пакує та чигає на мене ворожий та бридкий мені "руський мір".

Я в Україні маю друзів. Таких людей, завдяки яким вивчив українську мову. Я обожнюю українське мистецтво, зокрема літературу, але теж музику та живопис.

Я прочитав більшість творів Івана Франка, Івана Нечуя-Левицького, Марка Вовчка, Володимира Винниченка, Михайла Коцюбинського, Ліни Костенко, Олеса Ульяненка, Ніни Фіалко, Володимира Лиса, Сергія Жадана, Оксани Забужко, Юрія Винничука, Юрія Андруховича, Любки Дереша, Софії Андрухович.

Коли я в Україні – можу не вилазити з театру. Коли вчився у Луцьку, то приїздив на сесії. Ходив до театру щодня. Обоюмо ходити до музеїв. Був у всіх, пов'язаних з Франком. Твори Франка перекладаю на польську мову. Вражає мене український фольклор.

З українцями мені приємно проводити час. Українці здебільшого люди спокійні, сумирні (для життя в Польщі – занадто сумирні), терплячі, добрі. Більшість українців – позитивно налаштовані до поляків, бо українці зазвичай позитивно налаштовані до інших людей. В Україні мене ніхто не обікрав, не побив.

Ви ще мені скажете, що я не знаю українців і не вмію їх відрізнити від росіян?

Чого плескати, що російськомовні громадяни України – то українці за національністю? Бо вони так кажуть? Я колись чув, як Вадим Колесніченко божився, що він – "українець".

Ви думаєте, що я не знаю, що таке нація?

Нація – то не етнічна спільнота. Бо таких в Європі не існує. У Польщі лише 4% поляків – то люди, ДНК яких відповідає ДНК слов'ян з часів полян. Усі решта – суміш. В Україні – те саме. Нація сьогодні – то модерна нація, спільнота людей, об'єднаних навколо таких національних елементів як мова, традиції, культура, історія, мистецтво.

Закінчення на стор. 2

«Не кажіть поляку, що думати про українців та росіян...»

Закінчення на стор. 2

Із якого дива громадянин України, що не знає української мови, не послугується нею, може бути членом спільноти, об'єднаної українською мовою та літературою, якщо він ніколи не прочитав жодного твору українською мовою, не співав жодної пісні українською мовою? Чого ви з мене робите дурня?

Ніде у світі немає російськомовних поляків, німців, шведів, португальців. Лише у вас мають бути російськомовні українці? Вони вважаються “українцями”, бо вони живуть в країні, що так звється. Але це почуття належності до простору, території (слова Путіна про Україну), а українець за національністю — то має бути людина, що відчуває належність до українства, тобто адаптивно-еволюційної системи ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту і українську культуру з-поміж інших аналогічних об'єктів. Так як собі це все допетрав у своїй польській голові.

Марно мене переконувати, що п'яні та смердючі цигарками та перегаром молоді хлопці, які регочуться на слова “Ніколаєв — город русской славы” — це українці. Бо коли я щось таке бачу та чую, то мені на спогад збігає Самара, парк над Волгою і саме такі хлопці, що сидять на лавочках і хлещуть пиво (розливне) з п'ятилітрових

бутлів для мінеральної води.

На кожній лавочці — те саме. П'яні, хамські, агресивні, галасливі. Плюють собі прямо під ноги і випорожнюються за метр від лавочки. Я ніколи в Україні не бачив, аби в парку, на кожній лавці, сиділи парубки і дудили горілку. Я ніде в Україні не бачив, аби п'яні люди гуртом валялися по хідниках. Таке я тільки бачив у Росії та в Кракові (коли англійці святкують).

За показниками злочинності — Україна одна з найбезпечніших країн у Європі. Росія — навпаки. Росія потоплає в алкоголізмі та наркоманії. Вмирає, бо це суспільство гниє. Це загально відомі факти. Такого в Україні немає. Було проведено дослідження.

В Україні найвища злочинність на Донеччині та Одещині, там, де найвища кількість людей розмовляє російською. І вважає себе етнічними росіянами. Найнижча злочинність на Тернопільщині — 97% українськомовних.

Якісь ще аргументи треба?

Ще мав написати, чого я бажаю Україні. Україні бажаю українізації та дерусифікації. Аби сформувалася українська нація від Сяну до Дону, спільнота людей, об'єднаних українською мовою та культурою. Аби українці почували себе в Україні як удома, а не в гостях у росіян. З “українцями” такого не буде ніколи.

Пшемислав МАРКЕВІЧ

«Похлопайте Потапу!»

Це червень дві тисячі чотирнадцятого. Уже анексовано Крим, уже Гірін у Словянську, уже вилунали з річки Казенний Торець закатованого Володимира Рибак, розкатано танками Перший блокпост, збито вертоліт з Кульчицьким, розстріляно колону 95-ї бригади, що потрапила в засідку під Октябрським, уже захоплено Маріуполь. Уже війна!

Аркадій БАБЧЕНКО

І ось це *** чмо, без штанів на сцені, яке дякує в Москві великоросів за те, що дозволяють йому лизати їхні жопи за гонорари, а до цього, в 2012, воно виступало на підтримку Путіна: “гроші не пахнуть”, чи як українські артисти підтримують російських політиків. Яке ж було наше здивування, коли ми побачили український дует “Потап і Настя” на сцені під час мітингу на підтримку новоявленого президента Росії Володимира Путіна в Москві на Манежній площі.

Аби відпрацювати гонорар, весела парочка традиційно жартувала і закликала людей порадіти приходу нового-старого лідера, а заодно і випрошувала у Володимира Путіна скидку на газ для України. Останнє особливо було смішно чути, тому без коментарів: “Любіть Росію, пишайтеся своїми людьми і знизьте Україні ціну на газ”, — заявив тоді Потап. Ось це меншовартісне тіло на День Конституції президент країни, яка

уже сьомий рік воює з Росією, нагороджує званням “Заслужений артист України”.

За пісню “А у нас всьо пучком, там где прямо непролезем, ми пройдем бочком”. Заслужив! Фантастичний внесок в українську культуру!..

Так принизити національну культуру країни, як це зробив її ж президент — це, сука*, треба постаратися.

Мене важко здивувати, але цій владі це вдається мало не щодня. І щоразу як обухом по голові.

На цьому тлі тьмяніє навіть нагородження орденом Княгині Ольги Ірини Білик, яка сфотографувалася з Кіркоровим і Крутим у Криму в 2015-у (коли уже були і Дебальцеве, і ДАП). А ще — нагородження головного продюсера “1+1” орденом “За заслуги”, Тіни Кароль — теж орденом...

Ось так сидиш і думаєш: добре, що мене “розстріляли” в чотирнадцятому. Тому що інакше я б подався куди-небудь в Лівійськ, і там би мене точно вже добили б посправжньому. А моя дружина сиділа б зараз і дивилася на весь цей театр абсурду...

“А у нас всьо пучком”, сука*!

Знищення і руйнування всього, всіх понять, всіх сенсів, всіх ідеалів, всіх норм. Обезцінення всього, до чого тільки можна дотягнутися.

Що ж ви робите, Володимире Олександровичу? Що ж ви робите?..

Іноді виникає дике бажання сказати: “Та пішло воно все до такої-то матері!” і виїхати кудись в Ісландію і там вирощувати огірки на вулканічному попелі.

Аби тільки не знати й не бачити всього того, що відбувається в Україні.

З Днем Конституції, країно!

І доброго ранку!

Потап і Настя: “гроші не пахнуть”

Вечір пам'яті героя

Георгій ЛУКЯНЧУК

29 червня — 4 роки від дня загибелі Василя Сліпака

Вечір пам'яті Василя Сліпака приурочили до дня загибелі видатного українця, соліста Паризької національної опери, який став добровольцем і зголосився захищати Україну на передовій. На меморіальних заходах були присутніми багато знайомих особистостей патріотичної громадськості нашої країни. Перед початком мистецьких заходів відбулася панahiда. Її служив митрополит Переяслав-Хмельницький і Вишнєвський Олександр. Долучився до концерту, який тривав кілька годин, і гурт “Гайдамаки”. Хлопці презентували кліп на пісню “Лицар”, яку написали раніше в пам'ять про видатного співака і патріота. Цього ж дня у Львові відкрили мурал із зображенням добровольця та соліста Паризької національної опери.

— Василь — це дійсно лицар. Дуже підходить. Все якось зійшлося — художники зі Львова, оцей мурал, потім пісня. Всі артисти постаралися зробити якнайкраще, щоб віддати данину поваги. Це була ідея групи Secret Universe і Святослава Владика, який є моїм кумом. І саме зерно зробити це відео зародилося, коли він був у мене в гостях у Києві. Якраз у нас виходила пісня. Я сказав — чому б нам не зробити таку спільну синергію, — розказав лідер гурту “Гайдамаки” Олександр Ярмола.

Одеський рок-гурт “Друже музико” став відкриттям заходу, присвяченого пам'яті видатного співака. Обидва музиканта мають викладацьку освіту і поширюють в Одесі проукраїнські меседжі серед молоді, що вкрай необхідно в тому неспокійному регіоні. Окрім постійних візитів на Донбас з запальною оригінальною українською музикою вони також підтримують у бойовому налаштуванні південних прикордонників!

У День пам'яті Василя Сліпака зіграли в Києві на Андріївському узвозі козаць-

ку “Молитву”, “Гей, соколи”, “На чорних номерах” та інші патріотично надихаючі твори.

Українець Василь Сліпак володів унікальним голосом — контр-тенор, співав у Паризькій опері. 19 років прожив у Франції, виступаючи на найкращих оперних сценах світу. Коли почалася Революція Гідності, Василь став “голосом України” у Парижі — збирав там допомогу, агітував волонтерів. Виходив на французьку сцену, загорнутий в український прапор. Із початком війни покинув Париж, аби вирушити на фронт разом із “Правим сектором”.

Побратими згадуть: “Міф” мав чудове почуття гумору, не любив хизуватися досягненнями і рвався у найгарячіші точки війни.

Загинув митець-воїн 29 червня 2016 року від кулі ворожого снайпера. Через рік Василя Сліпака було удостоєно найвищої державної нагороди — Золотої Зірки Героя України. Посмертно...

Повернення на круги своя

Катерина ЧЕПУРА

У День Конституції, 28 червня, на мосту над Алесею Героїв Небесної Сотні активісти спільноти “Мова об'єднує” разом з однодумцями вивісили 25-метровий банер “Руки геть від Закону про мову!”. Так вони застерігають владу від руйнівних кроків у мовній і культурній сфері. Малювали банер напередодні, 27 червня, на Дніпровській набережній з 10 ранку і до вечора. До участі в малюванні та вивішуванні банера запрошували всіх.

Активісти відзначають, що влада не тільки дедалі частіше говорить про необхідність змін у Законі про мову (про це нещодавно заявляли спікер Дмитро Разумков та міністр культури Олександр Ткаченко, а раніше повернутися до обговорення мовних квот на телебаченні запропонував президент Володимир Зеленський), а й перейшла від слів до дій.

Так, у доопрацьованому законопроекті “Про медіа” від “слуг” заплановано низку послаблень у Законі про мову. Крім того, цей законопроект фактично знищує чинний перелік осіб, які створюють загрозу національній безпеці. На розгляді у Верховній Раді також перебуває законопроект №2362 скандального депутата — “слуги” Максима Бужанського щодо замороження переходу російськомовних 5-11 класів на українську мову навчання. Також активістів обурює, що влада вже пів року гальмує початок роботи Уповноваженого з захисту

державної мови та Секретаріату Уповноваженого, які за Законом про мову мали б уже працювати. Попередня Уповноважена Тетяна Монахова звільнилася через саботаж. Нині на цю посаду подано дві кандидатури — правозахисника Святослава Літинського та народного депутата 8-го скликання Тараса Кременя. Однак Уряд зволікає з призначенням. Не менше активістів обурюють і наміри влади призначити міністром освіти прибічника Януковича Сергія Шкарлета, якого пов'язують з плагіатом і нецільовим використанням коштів. МОН є головним міністерством у впровадженні Закону про мову і в разі призначенні “Табачника 2” закон саботуватимуть, — переконані активісти.

На думку ініціаторів акції, такий масштабний наступ влади на закон про мову та культурний простір є спробою посіяти в суспільстві чвари, щоб відволікти від виконання своїх передвибірчих обіцянок. Свого часу, у відповідь на аналогічні дії режиму Януковича, активісти руху “Відсіч”, який є учасником спільноти “Мова об'єднує”, проводили всеукраїнську кампанію “Помста за розкол країни”. Тепер вони хочуть застерегти владу від помилок попередників.

День Конституції організатори обрали не випадково, адже саме в Основному законі чітко зазначено, що державною мовою України є українська мова, і будь-які спроби послабити її становище є спробою ревізії Конституції України.

Неоколоніальна мовна модель команди ЗЕ

Ірина ФАРІОН,
доктор філології, професор

Продовження.
Поч. у ч. 20—21 за 2020 р.

§2. ЗЕ-президент і МОВА

Щойно 21 квітня 2019 року Зе обрали президентом, як він заявив про перегляд мовного закону, ухвалення якого начебто “зробило його (тобто закон — І. Ф.) заручником політичної риторики”: “Після мого вступу на посаду президента буде зроблений ретельний аналіз цього закону, щоб пересвідчитися, що в ньому дотримані всі конституційні права та інтереси всіх громадян України. За підсумками аналізу реагуватиму відповідно до конституційних повноважень президента України і в інтересах громадян”. За цією багатослівною незугарністю, особливо щодо “інтересів громадян”, криється, звісно, задоволення “інтересу” так званих “російськомовних громадян” як категорії, що є соціальною та ментальною основою московсько-української війни. До слова, дію цього ліберально-гібридного мовного закону “Про забезпечення функціонування української мови як державної” (з 16 липня 2019 р. набув чинності) в частині відповідальності за його порушення через штрафи відкладено на 3 роки!

Відтак повторено самоочевидну тезу про державність української мови, яку відразу ж обмежено негативним ставленням до “заборон і покарань” (хоч це невід’ємна умова будь-якого закону) і заявлено про потребу “ініціювати та ухвалювати такі закони й такі рішення, які консолідують суспільство, а не навпаки” [Зеленський висловився щодо закону про мову. <https://www.pravda.com.ua/news/2019/04/25/721357/>, 25.04.2019]. За такою повернутою логікою українське суспільство не консолідує державна мова — мова титульної етнонації, а натомість консолідує мова окупанта чи мови нацменшин.

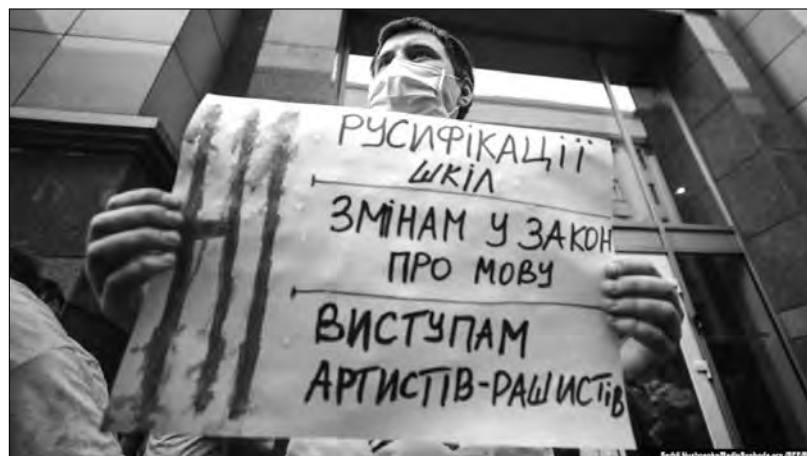
Наприкінці травня 2019 року на своєму першому публічному виступі на форумі інтернет-діячів

IForum Зе розмовляв російською [На першому публічному форумі президент Зеленський заговорив російською. https://web.archive.org/web/20190702022341/https://gazeta.ua/articles/politics/_napershomu-publichnomu-forumi-prezident-zelenskij-zagovoriv-rosijskoyu/904455, 23.05. 2019]. У вересні 2019 року за результатом судового позову Львівський суд відмовився зобов’язати офіс президента перекласти виступ Зеленського українською мовою [Львівський суд відмовився зобов’язати ОП перекласти українською виступ Зеленського https://zaxid.net/lvivskiy_sud_vidmovivsya_zobovyazati_op_pereklasti_rosijskomovnij_vistup_zelenskogo_n1489119, 16.09. 2019].

Лексикон Зе як людини, що за викликом кількох повісток протизаконно ухилився від війська під час війни, цілком демілітаризований і відображає світогляд типового капітулянта. Для нього Україна — це випадкова територія для заробітку грошей. Він вважає, що війну не виграють чи програють, а “припиняють” через банальне “просто перестати стріляти”: “Якщо у нас є хоч якась можливість що війну закінчити, ми повинні зробити все для того, щоб припинили вмирати наші люди. Передусім треба припинити вогонь. Просто припинити стріляти” [“Просто перестати стріляти”: динаміка обстрілів на Донбасі за рік президентства Зеленського ІА “Вчасно” — <https://vchasnoua.com/donbass/65315-infografika-prosto-perestaty-striliaty-dynamika-obstriliv-na-donbasi-za-rik-prezydentstva-zelenskogo>, 15.05.2020]. Тому цілком логічно питання мови на Донбасі він не пов’язує ні з чинником національної безпеки України, ні з причиною і наслідком локалізованої війни саме в російськомовному регіоні. Навіть більше, запровадження мови окупанта в офіційне ділове спілкування Донбасу Зе має за цілком прийнятне, мотивуючи своїм фірмовим “говорю, як хочу” — отою мантрою розперезаної пихатої черні, у якої україноцентричні приписи викликають обурливий спротив — суміш протесту раба і ворога водночас: “У нас в цілому немає цієї проблеми... Смотри, такая информационная была война, что “нельзя говорить на русском языке”. Я думаю, вы понимаете, что можно говорить как угодно. Я вот президент, я с вами говорю, как хочу. Правильно? Правильно. Если будет у дончан какая-то там специальная просьба, что для них очень важно,

чтобы они, там, документы могли, например, заполнять на русском языке, (то) я не вижу никакой проблемы” [Зеленський висловився за російську мову для документів у Донбасі. <https://ua-news.liga.net/politics/news/zelen-skiy-visloviv-sya-za-rosiysku-movudlya-dokumentiv-v-donbasi>, 09.07.2019].

Такі шизофронтальні висловлювання президента аж ніяк не узгоджуються з заявою, зробленою ним всього лиш за тиждень до цього на зустрічі в Канаді з керівництвом Світового конгресу українців та Конгресу українців Канади: “У Конституції записано, що єдина державна мова в Україні — українська. Я як президент, як гарант Конституції захищатиму українську мову, наш суверенітет і наш курс до Європи та НАТО” [Зеленський пообіцяв діаспорі в Канаді захищати українську мову та курс до Європи:

<https://www.unian.ua/politics/10604271-zelenskiy-poobicyav-diaspori-v-kanadi-zahishchatukrajinsku-movu-ta-kurs-do-yevropi.html>, 02.07.2019].

Квінтесенцією мовних посилів Зе стала його пресконференція 20 травня 2020 року з нагоди річниці президентства, де він дуже плутаним і невправним висловом ще раз окреслив програму обмеження державного статусу української мови, всупереч Конституції і навіть украї недосконалому мовному закону: “Я впевнений, що в цілому питання мови в Україні взагалі не стоїть. Воно дуже штучне це питання... Справедливість повинна бути для всіх — як і для україномовних, так і для багатьох інших меншин... Така в нас країна, стільки кордонів, така історія складна. Ми повинні захищати і права, і можливості кожної меншини, знати свою рідну мову. І це нормально. ... Я впевнений, що з квотами треба навести порядок і проговорити ще раз питання квот. Не ми вводили квоти, це було зроб-

лено ще до нас. Я думаю, що там логіка є, але якісь дуже важливі деталі втрачені, і через них виникає несправедливість до неукраїномовних людей в Україні. Несправедливості не може бути” [Питання мови в Україні не стоїть, воно дуже штучне — Зеленський.

<https://www.unian.ua/society/zelen-skiy-pitannya-movi-v-ukrajini-ne-stojit-vono-duzhe-shtuchne-novini-ukrajini-11004185.html>, 20.05.2020].

Цю антимовну тираду зводимо до таких основних взаємуперечних тез:

а) питання мови “не стоїть” і “штучне”, але його весь час порушують і обговорюють,

б) питання мови “не стоїть”, але ми маємо захищати мовні права нацменшин, бо захист прав українськомовних їх обмежує,

в) законний обов’язок нацменшин знати державну мову потрактовано як суб’єктивне ба-

в Україні, депутат від ОБЗЖ В. Медведчук: “...необхідно припинити примусову українізацію. Ви ж російськомовна людина — не робіть над собою зусиль, видаючи себе за іншу. ... Захистіть російську і мови національних меншин. Ви заслужите повагу людей, подяку російськомовних громадян, представників інших національностей”. Серед мантр Медведчука, з якими він звертається до Зе, два показові ідейні важелі, що розхитують державність України: встановлення “миру” ціною втрати суверенітету та “мінські угоди” як умови Путіна всупереч “будапештському формату без Росії” [Віктор Медведчук звернувся з відкритим листом до Володимира Зеленського Повний текст читайте тут: <https://glavcom.ua/country/society/viktor-medvedchuk-zvernuvsya-z-vidkritim-listom-dovolodimira-zelenskogo-687030.html>, 15.06.2020]. Такі ви-

моги — найкраще підсвічення Зе як постсовкової маріонетки і людини неукраїнського світу.

Мовний світогляд Зе — це фокус совкового ставлення до мови в його вимушеному варіанті, коли представникові чужинецького, найчастіше ворожого постсовкового покоління через силу доводиться миритися з державним статусом української мови. Основне завдання Зе і його поплічників полягає в тому, щоб віднайти механізми для обмеження цього статусу з максимальним перетворенням державної мови в зовнішній, ні до чого не зобов’язуваний декор,

себто повернутися до колоніальної мовної моделі. Задля цього Зе вербалізує в суспільстві такі основні мовні тези:

1. Мова — це штучне і непринципове питання зі сфери “какая разніца”, однаке це аж ніяк не стосується російської мови, яку сором’язливо приховано за постійними розмовами про мови нацменшин.

2. Українська мова державна, але без дотримання державного статусу через закон. Закон потрібен лише для застосування російської мови.

3. Питання української мови — це питання приватного бажання і часу, а не чинного законодавства.

4. Питання державної мови — це не чинник державної безпеки і основний інструмент впливу держави-агресора на свідомість постколоніального українського суспільства. Це перешкода для реалізації ще однієї Росії на території України.

Далі буде.

Конкурс на Симоненківську премію 2020 року

Конкурсна комісія з присудження Всеукраїнської літературної премії імені Василя Симоненка повідомляє, що з 1 липня 2020 року розпочато прийом творчих робіт на здобуття названої премії. Прийом робіт на конкурс триватиме до 15 жовтня 2020 року.

Премія присуджується у двох номінаціях:

а) за кращу першу поетичну збірку (поетичний дебют), зміст якої відповідає вказаному тематичному спрямуванню;

б) за кращий художній твір у форматі книги (поетизація, проза, драматургія), зміст якого відповідає вказаному тематичному спрямуванню.

До участі в конкурсі допускаються книги чи прирівняні до них публікації в літературних ча-

сописах, надруковані протягом останніх 3-х років, не відзначені іншими преміями, які здобули високу оцінку літературної критики, громадськості, широкого кола читачів. Мова творів — українська.

Право висунення творів на здобуття премії мають колективи творчих спілок і товариств, мистецьких, навчально-наукових, культурно-просвітницьких установ і закладів (при цьому додається відповідний протокол).

Кожна з організацій може представити на здобуття премії один або кілька творів одного автора. Посмертно премія не присуджується.

Згідно з положенням конкурсної комісії проводиться відбір поданих робіт для участі в конкурсі й визначає лауреата, якому вручається диплом, нагрудний знак і грошова винагорода, розмір якої становить 20 тисяч гривень у першій номінації і 30 тисяч гривень у другій номінації.

Премію встановлено Черкаською обласною радою, Черкаською обласною державною адміністрацією за підтримки Національної спілки письменників України, Черкаської обласної організації НСПУ, Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка та Ліги українських меценатів із метою вшанування пам’яті поета-гуманіста Василя Симоненка, широкої популяризації його імені й творчості, підтримки молодих талантів, заохочення професійних і непрофесійних літераторів до творчих пошуків у галузі літератури, до написання високохудожніх літературних творів громадянського звучання, спрямованих на побудову незалежної демократичної України.

Список робіт, допущених до участі в конкурсі, публікується в пресі. З 15 жовтня до 30 листопада влаштовується їхнє громадське обговорення. Визначення результатів конкурсу завершується до 1 грудня. Оголошення імені лауреата — до 15 грудня 2020 року. Вручення премії — в Черкасах.

Усі необхідні пропозиції й матеріали подавати чи надсилати за адресою: Черкаська обласна організація Національної спілки письменників України, вул. Байди-Вишневецького, 17, оф. 109, м. Черкаси, 18000. Тел. (0472) 37-73-54.

Запрошуємо до участі в конкурсі!

Володимир ПОЛІЩУК,
голова конкурсної комісії

Кирилиця як азбука—тайнопис

На відзначення Дня Слов'янської писемності і культури

Олександра СЕРБЕНСЬКА,
мовознавець

Ко́жний грамотний слов'янин, як про це твердить Храбр, на противагу громадянам інших писемних народів, обізнаний з тим, хто і коли створив слов'янську азбуку, хто присвятив своє життя створенню старослов'янської писемності. Кирило (до прийняття чернецтва — Костянтин) з братом Методієм та своїми учнями почали перекладати церковні книги з грецької мови на старослов'янську, чи, як її ще називали, болгарослов'янську. Дослідники, даючи надзвичайно високу оцінку праці Кирила над азбукою, обгрунтовано стверджують, що *це цілісний витвір, складний логіко-математичний і лінгвістичний організм*, наголошують, що він не творився довільним чи випадковим добором літер і їх відкиданням. Однією з особливостей цієї азбуки є те, що на позначення літер дібрано слова (відповідно до акрофонічних засад), а до більшості з них подано ще й числові найменування.

Кирило відомий як високоосвічена людина; знав мови грецьку, латинську, єврейську, арабську, діалекти рідної болгарської, а також говірки населення Моравії. За перемогу в багатьох богословських диспутах з іконоборцями, мусульманами його прозвали Філософом. Відома їхня з братом Методієм проповідницька місія в Сирії, у Хазарському каганаті.

З глибин віків дійшли відомості про ті мотиви, які спонукали Солунських братів Костянтина і Методія добровільно зректися привілеїв знатного і багатого роду у Візантійській імперії, знайти пристанище за монастирськими мурами та працювати над реалізацією своєї мети — дати слов'янам, насамперед болгарам, писемність їхньої мовою. Болгари писали й до того, не маючи свого письма, — на камені, колонах; уже з прийняттям християнства відтворювали свою мову грецькими або латинськими буквами. Відомо, що й давні русичі писали подібно.

Кирило бачив себе сіячем Божого слова, а свою мету в тому, щоб на великій слов'янській ниві сіяти зерна освіти і зробити слов'янські народи навіки безсмертними. Але не лише ця ідея живила свідомість Мислителя: вражає величезна, подиву гідна, визнана в християнському світі як рівноцінна апостольській, діяльність Солунських братів, спрямована на поширення та утвердження засад християнської віри в середовищі язичників. Створена писемність, на тверде й непохитне переконання братів, мала не лише забезпечити переклад святих книг на мову, зрозумілу слов'янам, а й показати її повновартісну спроможність стати нарівні з уже визнаними мовою церкви; у храмі св. Петра в Ри-

мі Кирилові таки вдалося відправити літургію старослов'янською мовою.

На цьому шляху Авторіві довелося долати догмат триязичія, згідно з яким християнське вчення дозволяли проповідувати лише трьома мовами — грецькою, латинською, давньоєврейською; приниження і зневага супроводжували місіонерську діяльність братів, їх звинувачували в ересі, бо для святої мети, мовляв, взяли “варварську” мову. А еретиків у ті часи безжалісно знищували.

У науковій та навчальній літературі довго побутовала думка, що Кирило створив старослов'янську писемність на основі близького йому солунського діалекту. Однак це лише одна з гіпотез. Адже діалектна лексика здебільшого тематично обмежена: це насамперед назви речей побуту, назви, пов'язані з діяльністю носіїв діалекту (землеробство, скотарство, ткацтво, гончарство тощо). Натомість чимало слів — назв літер, зокрема першої, як її ще називають, “високої” частини азбуки, — це абстрактні за своїм значенням слова, пов'язані з процесами пізнання, мислення, мовлення (**вѣди, глаголи, річи, мыслите, покои, слово**). Чи це випадковий добір слів? Адже літеру **Д** не називали словом з конкретним значенням, приміром, *дерево*, а наділили її абстрактом **добро**, що для всіх часів і для всіх людей має лише позитивне значення.

Уточнення потребує й твердження про те, що для назв літер дібрано *слова* для того, щоб легше було запам'ятати саму азбуку. Думка, не позбавлена логіки. Але до цього варто додати ще й інше пояснення: слова першої частини азбуки, як зауважують сучасні дослідники, дають основу для творення “послання нащадкам”, закріплюють християнську філософію буття.

Вистачить уважно вникнути в семантичну структуру слова **добро** (п'ята літера-слово в азбуці), збагнути значення інших слів-літер, щоб встановити певний зв'язок між ними і розгадати, хоч частково, зміст послання, адресованого нащадкам: *відаю добро, добром є життя, тільки добро творить життя, знання є добром, пізнаю добро*. Це слова, що утверджують чесноти, без яких людство гине.

Отже, створена на такій основі мова здатна забезпечити повноцінне функціонування високого релігійного дискурсу. Ю. Шевельов вважає її своєрідним компромісом між македонською говіркою й мовою слов'ян Моравії [3]. Згодом, із прийняттям і поширенням християнства, ця мова стала першою літературною мовою княжої Русі, мовою її інтелектуального дискурсу.

Українці з вдячністю згадують св. Кирила і Методія, достойно оцінюють їхню діяльність для нашої культури. Їхніми іменами названо храми в Україні, вулиці, на-

чальні заклади. Іменами Кирила і Методія названа політична організація в Києві — “Кирило-Методіївське товариство”. На державному рівні встановлено День старослов'янської писемності і культури, тісно пов'язаний з іменами цих великих першовчителів слов'янства. Небайдужим, вдумливим читачам варто доглибно вникнути в семантику слів-букв, які подаємо далі, пізнати сенс акрофонічних назв букв і прилучитися до розгадування тайнопису.

Коротко про значення слів-букв старослов'янської азбуки.

азъ — це “Я”, інколи вживалося у значенні *один*. Але слово мало значення не лише займенника; з назвою цієї букви пов'язаний вислів *розпочинати з азів*, тобто починати якусь справу, початок чогось. Давні слов'яни початком абетки позначали філософський сенс буття; адже без початку немає кінця, без темряви годі відчутти світло, без добра — зло. Головний акцент ставлять на двоїстості будови світу. Наголошують, що сама структура азбуки також зберігає двоїстий принцип: її поділяють на дві частини — вищу й нижчу, позитивну й негативну. Назва **азъ** має також числове значення — *один*. Нагадаємо, що давні народи всі числа ділили на парні й непарні. Якраз непарні визнані як представники доброго й світлого; натомість парні — тьми й зла.

бѣкѹ — означає *бути*, пов'язане з майбутнім, яке може бути дуже різним, але його не оминуть, воно неминуче. Ще одне значення — *буква, письмо*. Кирило не дав цій назві числового значення, мабуть, зважаючи на двоїстість майбутнього.

вѣди — ця буква-слово має кілька значень: *відати, знати, знання, володіти*. Знання Кирило трактував як велике надбання, а здатність здобувати знання вважав великим Божим дарунком людині. Уже з цих перших трьох слів складається фраза *Я буду знати! Я знаю букви*. Носій числового значення 2 — *два*, що у слов'ян означало єднання неба і землі, двоїстість людської натури, добро і зло. Але двійці приписували й магічну силу, використовували в ритуалах вигнання нечистої сили.

глаголи — слово, яке завжди мало лише позитивне значення. Його синоніми: *говорити, розмова, мовлення*. Слово передбачало виконання будь-якої дії; розумна бесіда, казали предки, дає нам слова, добрі думки, спонукає до корисних дій. Числове значення 3 — *триїка*, яку давні слов'яни вважали божественним числом, символом духовності, єднання душі зі Святою Трійцею.

добро — буква-слово, яка символізує *чистоту, доброту, доброту, доброту, доброту*, значення слова передбачає таку чесноту, як додержання християнських заповідей, любов і пошану до Отця Небесного; у реальному житті людина має бути добродійною, добросердою, високоморальною. Позначається цифрою *чотири*,

символізує чотири стихії, чотири сторони світу, чотири кінці священного хреста; загалом — *стійкість і непорушність*.

Слово *добро* в житті українців стало ознакою ввічливості, зичливості у вітаннях, побажаннях: *добрідень, добрівечір, добраніч, на все добре*, у Шевченка — *Раз добром нагріте серце Вік не прохолоне! нехай вам добро сниться*; увійшло як компонент складних слів, що увиразнює, підсилює ознаку: *добродій, добробут, добросердечний, доброзичливий, добропорядний, добропрстойний, добросовісний, добротесний, доброякісний*; є основою для творення неологізмів, напр. у Шевченка

Добросердим — малим,
Тихолюбцям — святым,
Творче неба й землі!
Долгоденствіє їм
На сім світі; на тім...
Рай небесний пошлю.

ѣстѹ — одне із багатозначних слів старослов'янської азбуки; означає: *є, присутній, єство, сутність, природа*. Символізує здатність відчувати, сприймати світ п'ятьма органами (зір, слух, нюх, дотик, смак). Числова назва — *п'ятірка*, що є релігійним потенціалом, пов'язаним із *благодаттю, милістю*.

живѣте — сенс слова і сьогодні зрозумілий: це все, що *живе, живий, життя*, а також творення нового життя. Кирило трактував життя як коштовний дар, який має бути спрямований на пізнання добра. Пов'язуючи сенс цієї букви зі значенням попередніх, творимо фразу, яку автор азбуки адресував потомкам: *Я буду знати й говорити, що добро властиве всьому живому...* Буква **живѣте** не має числового значення, і це ще одна загадка, яку залишив великий учений, філософ, лінгвіст, оратор Кирило.

шлѡ — буква позначає поєднання двох звуків [д] і [з]—[дз]. Символізує міць, силу. Означає *дуже, надзвичайно*. Цю літеру символізує число 6, яке вказує на любов між чоловіком і жінкою, трактує як єднання двох тріад. Однак шістка у слов'ян асоціювалася також з діями диявола, з чимось небезпечним, злим.

землѣ — буква-слово вживалося у значенні *земля, країна*, іноді — як *народ*, це світ, заселений людьми, певна спільнота. Кирило широко трактує слово **землѣ**. Якраз у слові **землѣ** закладене поняття, яке в широкому сенсі позначає малу чи велику спільноту. Слово надзвичайно складне своєю семантикою; його вживали навіть у значенні *тіло людини*; адже людина органічно пов'язана з нею; земля дарує їй свою життєдіяльну силу. Лише, як свідчить переказ античного світу, відрвавши Антея від землі, Геракл здобув перемогу. Для українців **землѣ** свята, вона *всеплодущая мати*, яка своїми щедротами обдаровує людину. Землею присягалися, нею свідчили, покликалися на неї. І найсильнішим прокляттям став народний вислів *щоб тебе свята земля не*

прийняла, що, очевидно, є відгомном переказів про покарання великих грішників.

Цій букві приписано число 7 — *сім*, яке для слов'ян мало значення духовної досконалості, характеризувало повноту позитивних якостей. Дуже багато реалій людського буття пов'язано з цим числом (сім днів тижня, сім нот у нотній азбуці, сім головних гріхів, сім кольорів веселки та ін.). Сім вважають числом духовної довершеності, пов'язаної з Божою милістю.

иже — значення слова-букви можна передати словами *якщо, коли*. Пов'язане із числом 10 — *десять* (десять заповідей Божих; десять поколінь, як вважали, становить повний цикл сім'ї або нації). Число позначає Божественну досконалість. У Господній молитві “Отче наш” визначено десять важливих положень, які становлять фундамент людського буття, життя в Бозі, добропорядності, чесності, справедливості.

како — сучасною мовою означає *як, подібно*. Характеризує цю літеру число 20 — *двадцять*. Вважають, що цим словом Кирило прагнув показати подібність людини до Бога.

людиѣ — слово-буква має широкі значення: називає збірне поняття, людей різного стану, статі, роду діяльності; слово стало основою для творення багатьох стійких висловів — *рід людський, будуть з нього люди, вийти в люди*. У давнину це означало вийти в неділю на майдан, щоб на інших глянути і себе показати. Ця літера називає число 30 — *тридцять*.

мыслите — одна з тих назв, яка дає імпульс до активізації інтелектуальної діяльності. Її синоніми: *думати, міркувати, мізкувати, з'ясовувати, вважати, припускати, планувати...* Вона ніби закликає збагнути істину, добро, запрошує до спілкування з Богом. Це ще одне Божественне число; розуміли його не як *просто роздумувати*, а як настанову на духовне спілкування з Богом. Цій букві відповідає число 40 — *сорок*.

нашѣ — у цю букву-слово, вважають, Кирило вклав значення *наш і брат*, тобто слово вказує на спорідненість; також називає того, хто близький за духом, належить до нашого роду. Це *свій, рідний, близький*. Отже, слово позначало поділ на касти *свої* й *чужі*. Слово-буква має своє числове значення 50 — *п'ятдесят*.

онѣ — буква-слово позначає особовий займенник. Але має й ширше значення: це будь-яка особа чи особистість. Числове значення цієї букви — 70 (*сімдесят*).

покои — назва літери пов'язана з поняттям *тиша, спокій*; ширше значення слова — це особливий духовний спокій або *духовна гармонія*. Отже, маючи в душі благодать, чисті помисли, виконуючи заповіді, людина здатна чинити добро, живе в гармонії з собою і світом. Числове значення — 80 (*вісімдесят*).

рїщи — сьогодні це буква Р. Значення назви цієї літери пов'язано зі словами *говорити, сказати, мовити, висловитись, проповідувати, ректи* та іншими, близькими своїм значенням. І сучасникам зрозуміле завдяки Шевченковому перекладу фрагмента із “Слова о полку Ігоревім”: *Сумує, плаче Ярославна. — Полечу, рече, зозулею, Понад Дунаєм полечу.* Числове значення — 100 (сто).

слово — одне із найпоширеніших слів на позначення поняття, пов'язаних з *розмовою, бесідою, висловлюванням, фразою.* Це й *проповідь, мовлення, думка, рішення, відповідь, обіцянка, термін, лексична одиниця* тощо; чимало слів, передусім прикметники, дієприкметники, поєднуються з ним диференціюючи його ознаки. Слово *крилате, мудре, вагоме, гостре, грубе, ганебне, дошкульне, лихе, пихате, добірне, поважне, пророче, молитовне, святе, тихе, лагідне, доступне, загальноовживане, книжне* та багато ін. Уживалося, як і сьогодні, у наукових трактатах, у релігійних проповідях. Числове значення — 200 (двісті).

тврьдо — буква-слово, яке старослов'янська вживала у значенні сучасної літери Т. Значення слова збереглося і до сьогодні: *твердий, міцний, істинний.* Фраза *Будь у слові твердий* і нині поширена. Вислів останніх трьох слів зрозумілий й нашому сучасникові: *Будь твердий у своєму слові; Хай слово буде істинним.* А вислів *Твердо стою на своєму* свідчить про людину розумну, здатну правильно оцінити свої думки й вчинки. Числове значення 300 (триста).

қкъ — буква старослов'янської азбуки, яка трансформувалася у букву У. У старослов'янській мові це слово мало значення *закон.* Дослідники стверджують, що найчастіше воно вживалося на позначення державних указів, законів; у релігійному контексті вживалося рідко.

Закінчує першу частину кириличної азбуки літера *фрьтъ*, яка вживалася у значенні *слава, вершина, верх.* Буква логічно закінчує першу частину азбуки. А щодо *слави*, то вона стосується не окремої людини; славу воздають вічності, яку люди мають збагнути і над нею роздумувати. Числове значення — 500 (п'ятсот).

Кожна освічена людина, знаючи семантику слів-букв, має змогу відчитувати мудрий тайнопис, який Кирило залишив нащадкам. Над азбукою св. Кирило трудився довго, добираючи слова, ставлячи їх у своїй логічно скомпонованій шахівниці на таке місце, щоб вони згідно з правилами мислення пов'язувалися між собою, прославляючи Бога, мудрість, знання, викликали бажання осягнути Істину, творити Добро. Витворено таку гармонійну цілість, що не перестає і сьогодні дивувати: вона відкрила слов'янству шлях до нової віри, освітлений Божою благодаттю.

Сучасники справедливо наголошують на величезній заслугі князя Володимира, який ввів Русь у коло християнських держав. Багато наслідків цього кроку, — твердить історик С. Плохій [4], — сьогодні є настільки ж важливими, як і на рубежі другого тисячоліття.

Це щодо першої частини азбуки. Другу, на противагу першій, названо, як про це вже сказано, *нижчою*; у ній подано слова-букви, які своєю семантикою вказують на те нікчемне, нище, злочинне, мерзенне, негідне, підле, ганебне, зле, що може бути в людині, бо, як стверджують філософи, а з ними Кирило, добро не існує без зла. До речі, таких назв-літер 13! Пояснюю деякі з них.

Другу частину азбуки починає літера-буква *ша.* Справжнє її значення — *шельма, шахрай, брехун, біснуватий, розгнуданий, каналія.* Словом *шабала* називали брехливу людину, а словом *шаверень* — особливо огидну, неприємну.

~рѣ — у давнину *єрами* називали *злодіїв, шарлатанів.* Сьогодні — це літера Ї у російському алфавіті.

~ры — ця буква також збереглася в російському алфавіті як Ы. *Єригами* в давнину називали п'яниць, гуляк.

~рѣ — у сучасній азбуці — це Ъ (знак м'якшення). У давнину ця буква асоціювалася зі словом *єресь, єретик, ворог, вигнанець.* Таку людину навіть називали *єриком.* Вважають, що це слово з усіх слов'янських слів, якими зневажали людину, найстрашніше. Єретиків спалювали чи жорстоко знищували.

„тъ — буква, до якої може бути синонімом *прийняти.* Її часто використовували в значенні *мати,* іноді вживали в контексті *спіймати* або *взяти,* коли йшлося про легко доступні речі.

ю [у] — буква *скорботи, смутку, туги.* Слов'яни юдолюю називали гірку долю (до речі, сучасники і сьогодні вживають це слово на позначення місця, де терплять нестатки, страждають, мучаться). Звідси пішло і слово *юродивий,* яке не завжди мало негативне значення — *божевільний.* У давнину цим словом називали також мандрівних ченців, яких часто зневажали.

Дослідники вбачають у літерах другої частини азбуки текст: *нікчемам, брехунам, злодіям, шахраям, п'яницям та єретикам суджена гірка доля — будуть ізгоями, в кайдани заковані, в тюрми кинуті і страчені.* Костянтин Філософ застерігав слов'ян, що всі грішники будуть покарані.

Дослідники звернули увагу й на звуковий образ літер другої частини азбуки. В артикуляційному плані — вони тяжкі, звуки [х], [ш], [ч], [ц] асоціюються з чимось темним, важким; немає тієї легкої і приємної мелодики, що властива словам першої частини — вищої.

Суккупність слів і фраз творить кириличну азбуку *азъ бѣкъ вѣди глаголи добро ~стї живїте шлю землѣ иже и како люди~ мыслите иашъ онѣ покои рїщи слово тврьдо қкъ фрьтъ хрѣъ отъ ци урьѣ ша шта ~рѣ ~ры ~рѣ „тъ ю „ ~ юсъ малыи юсъ большии кси пси фита ижица*

Є спроби відтворити текст азбуки українською мовою. Подаю деякі варіанти.

*Я знаю літери.
Писемність — це надбання.
Осяжайте світобудову.
Несіть слово твердо і переконливо.
Знання — дар Божий.*

*Я Бога пізнаю.
Говорю і роблю Добро.
Добро є Життям.*

Зберігаючи значення слова, що є назвою літери, читачі азбуки ускладнюють вислови. Деякі з них:

- *Знання — дар Божий, воно благословенне Всевишнім.*
- *Основа всього — знання Бога і предків своїх.*
- *З мене починається мій світ.*
- *Слово — добром є; Слово — багатство, набутий скарб.*

Вдивляючись у знаки кирилиці, ще й ще раз перечитуєш — і усвідомлюєш: це витвір неординарної особистості, людини, ходи думки якої подивлялися тогочасні мислителі Візантійської імперії. Аналізуєш мотиви, що спонукали до такої праці, і переконуєшся, що це текст, в основі якого прагнення добра для рідного слов'янського народу, поширення високої Христової науки; це текст, у якому все продумано до деталей, він не може мати в собі нічого зайвого. І виникає запитання: яку роль виконують числові найменування літер? Міркую, що їх також потрібно використовувати, розкодовуючи текст азбуки. Вони, як треба гадати, є носіями символічного значення. Символізм, на думку дослідників [5], це ключ до світу думки, до святих текстів. У ментальності давніх символ є квінтесенцією знань, це вічна правда, симбіоз ладу природного з надприродним. Додамо: символізм в античній культурі, з якою прекрасно був обізнаний Кирило, а також символізм християнства були важливими сферами буття тогочасних інтелектуалів. Отже, розкодовані числові назви, які є елементами тексту азбуки, значно розширяють семантичну структуру послання, хоч поки що значення багатьох числових назв ще не пояснено, загадкою є також їхня неприявність коло деяких літер.

Подаю кілька прикладів, у яких розкодовано числові назви.

- на пильнішу увагу заслуговує число *один.* Автор азбуки пов'язав його з літерою А та займенником Я — *азъ.* Число *один* має значення неподільного, воно не має в собі, як вважають символікознавці [6], нічого протилежного духові щодо матерії. *Один* означає який *творить органічну цілість, зливу в усіх своїх частинах.* Усе це можна сказати й про Бога. Подібно до Нього, кожна людина — єдина. Бачити в людині те, що єдине, — це значить шанувати й любити її.
- *Один* — це перше в переліку число непарне, а непарні числа були для піфагорійців символами правди й гармонії у Всесвіті. Вергілій твердив: *Боги люблять непарні числа,* а Платон наголошував: *Один — то універсальна інтелігентність.*
- Число *тридцять* багато що може сказати й сучасникам. В азбуці *тридцять* пов'язано з літерою Л — *люди~.* Можливо, таким способом автор застерігає людей усіх часів і народів від страшного злочину, якому немає прощення — зради, і від тієї кари, якої за-

знав Юда, продавши Господа за тридцять срібняків. Стійкий вислів *юдині срібняки* й сьогодні не втратив своєї актуальності; його, приміром, фіксує й оновлена редакція “Українського правопису”.

- Літері **М** — **мыслите** автор азбуки приписав числове значення *сорок.* У книзі “Символи світу” [7] *сорок* потрактовано як число тяжких випробувань. Світ знищено упродовж *сорока* днів через Потоп; до обітвованої землі мандрівка — *сорок* років; Ісус перебував на пустині *сорок* днів, у гробі — *сорок* годин: 9 — у п'ятницю, 24 — в суботу і 7 — у неділю; з'явився *сорок* днів після воскресіння.

Сороківка — складний вік, твердять дослідники, бо перебуває посередині поміж ласкою засліплення, яка додає молодості сили, наснаги, і нестачею бажань, що є ознакою вікового схилу.

Отже, розшифровуючи азбуку числовими найменуваннями, творимо фрази:

Я (азъ) сприймаю (мислю) світ як неподільне ціле, як єдність.

Люди, не порушуйте законів Землі і Неба, шануйте себе, остерегайтеся тридцятьох срібняків.

Я (азъ) знаю (відаю): сорок — число тяжких випробувань, позначає початок схилу віку людини. І над цим потрібно замислитись.

Як уже сказано, Кирило закінчив працю над азбукою 863 року, але болгарська мова, на яку в майстерні святого писання перекладено багато богословських книг, стала визнана як державна дещо пізніше. Автор книги “Солунські брати” вкладає в уста великого князя усіх болгар Симеона Першого слова історичного указу:

Наказую віднині всюди в моєму царстві писати азбукою, створеною Божими посланцями й святими представниками слов'ян Костянтином—Кирилом, названим Філософом за його великі знання, і його братом Методієм.

Мовою мого народу, якою проповідуватимуть слово Боже, в моїй державі затверджую солодкозвучну мову болгар-слов'ян.

Цей указ був проголошений влітку вісімсот дев'ятого третього року, року великого безсмертя Кирила і Методія, року їхнього великого воскресіння

Отже, кирилиця — не просто азбука. Вона відкриває народові, що прийняв її, глибокий філософський сенс буття на землі, веде на шлях удосконалення людства і людського “Я”, утверджує нову віру.

Система кодів, тих своєрідних слів-символів, концептів, що їх заклав Кирило у свій оригінальний витвір, у добу воєнного атеїзму, де офіційно було визнано, що *релігія — опіум народу*, не могла бути об'єктом будь-якого аналізу; з нею не завжди були ознайомлені навіть лінгвісти.

Як стверджує мовознавець Ю. Шевельов, створена Кирилом абетка і перша слов'янська літературна мова мали вирішальне значення для розвитку українського письма, книжної мови й літератури.

Літери	Назва літер	Числове значення	Літери грецького алфавіту 10-12 ст.	Літери	Назва літер	Числове значення	Літери грецького алфавіту 10-12 ст.
А	азъ	1	α	Х	хѣръ	600	Ϡ
Б	бѣръ	2	β	Ш	отъ	800	Ϟ
В	вѣдн	3	γ	Ч	ци	900	
Г	глаголи	4	δ	У	урьѣ	90	
Д	добро	5	ε	Ш	ша		
Е	кстъ			Ъ	шта		
Ж	жнѣте			З	кръ		
З	зѣло	6	ς	Ъ	кръ		
З	земам	7	ζ	Ъ	кръ		
Н	юке	8	η	Ю	тъ		
И	и	10	ι	Я	ю		
К	како	20	κ	Е	(н)и		
Л	людик	30	λ	А	(н)и		
М	мысанте	40	μ	А	юсъ малыи		
Н	нашъ	50	ν	А	—		
О	онъ	70	ο	Я	юсъ большии		
П	поком	80	π	Я	—		
Р	рѣци	100	ρ	Я	—		
С	слово	200	ς	Ѵ	кси	60	Ϛ
Т	тврьдо	300	τ	Ѷ	пси	700	Ϝ
У	укъ	400	υ	Ѹ	омта	9	Ϟ
Ф	фрьтъ	500	φ	У	омта		Ϡ

Таблицю взято з кн. Українська мова. Енциклопедія. — К., 2000.

Микола ЖУЛИНСЬКИЙ
Закінчення.
Поч. у ч. 20—21 за 2020 р.

Про перебіг польсько-українського конфлікту на Волині детально виповідає у своїх книгах не тільки Микола Руцький, але й ряд інших істориків, краєзнавців, письменників, серед них волинські історики, письменники: Андрій Криштальський — у книзі “ОУН і УПА на Горохівщині”, відомий письменник і очевидець жахливих злочинів поляків на Холмщині Йосип Струцюк — у своїх оповіданнях, повістях і романах, зокрема в “Повісті кривавих літ”, “Операція “BURZA”, або Ми їх спільно винищимо”, Валентин Яблонський і Оксана Яблонська в кіносценарії “Нескорена Волинь”, Іван Ольховський у двох книгах “Кривава Волинь”, Микола Вавренчук у дослідженнях “Нариси визвольної боротьби. Волинь”, “Вірні присязи”, вихідці із повстанських родин, письменників Святослав Праск “Столочене жито”, “Горинь”, “Сотений Лис”, “Здобути або не бути”, Степан Бабій “Луни повстанського краю”, Володимир Шовкоштитний в романі “Білий кречет” (романна трилогія “Кров свята”), Ольга Яворська у романі “На чужих вітрах”...

Не слід оминути дослідження Івана Діака “Волинсько-Холмська трагедія”, праць Вахтанга Кіпіані, зокрема упорядкованих ним збірників статей “Війна двох правд. Поляки та українці у кривавому ХХ столітті”, та “Зродились ми великої години...” ОУН і УПА. Бібліотека “Історичної правди” зі своїми передмовами, Богдана Гудя “Українсько-польські конфлікти новітньої доби. Етносоціальний аспект”, Миколи Кучерепи і Валентина Вісіна “Волинь: 1939-1941 рр.”. Олександра Денищука “Книга пам’яті і слави Волині. — Т.10. Рівненська область, Демидівський район”, “Злочини польських шовіністів на Волині. Рівненська область”, Миколи Свистіцького “Польсько-український конфлікт 1943-1944 рр.” Володимира Сергійчука “Український звиг. Волинь. 1935-1955” та “Поляки на Волині у роки Другої світової війни. Документи з українських архівів і польські публікації”, Анатолія Трубайчука “Друга світова// Волинь у Другій світовій війні”, Любомира Хошули “Різуни чи побратими. Сучасні польські дискурси про Україну”, Миколи Коця і Леоніда Осауленка “Волинь у лещатах смерті”, Івана Патриляка “Перемога або смерть. Український визвольний рух у 1939—1960 рр.”, Ігоря Ільошина “Волинська трагедія 1943—1944 рр.” та ряд інших художніх творів, історичних досліджень, спогадів очевидців та інших матеріалів, присвячених польсько-українському конфлікту на Волині. Цей перелік може заповнити не одну сторінку газети. Але не можна не згадати матеріалів між-

Болісна і жорстока правда, вичитана у книзі Миколи Руцького

“Ми у вічі сміялися смерті...” та підсилена власними спогадами

народних семінарів істориків: “Українсько-польські відносини під час Другої світової війни”, які з’явилися друком у збірниках “Україна-Польща: важкі питання” чи серії книг “Реабілітовані історією”, які наповнені неспростовними свідченнями, спогадами і документами, чи, скажімо, подвижницьку працю волинського історика Івана Пущука, який відвідав 2342 села Волинської, Рівненської та Тернопільської (Кременеччина) областей, зібрав 7 тисяч 415 свідчень людей, зробив 1409 магнітофонних записів і на цій основі створив унікальну книгу-документ про Волинську трагедію “Волинська пам’ять про польську експансію на Український Північний Захід у 1938-1944 р. Усно-історичні свідчення” (Луцьк. 2017).

Іван Пушук до цієї книги включив і свідчення уродженців чи вихідців із населених пунктів Сходу Холмщини та Південного Підляшшя, а також Берестейщини. Відвідав дослідник і своє село Новосілки (тепер — Набережне) і записав свідчення Леоніда Маркулича, 1926 року народження:

“Рано (в село) приїжджає німець із поляками. Подивилися — за Стиром багато людей (жителів села. — І.П.) ховається. Наловили нас цілу автомашину — 50 з лишнім чоловік. Одного там же за Стиром забили. Кримусь Микола, разом худобу пасли. Крепо били (нас) — набрали і старих, і малих — підряд.

Стамідіси (звідті — діал.) повезли нас у Горохів. А там почалося. Забили Йосипа Кримуса. Поляки, бо, в основному, вони нас стерегли. Вночі або звечора лупцювали нас. З ближніх сіл довкола Горохова, звідки повтікали, вони (арештовані — І.П.) були. І так човпчили нас довго. Ці поляки вбили п’ять чоловік із нашого села.

Потім поляки ще приїхали в село. Замордували Уляника Андрія (мого дядька Волянника Андрія — М.Ж.) — язика одрізали, звівчили. Серед них із Смикова (сусіднє село — І.П.) — Конопка. Поляк убив. Були в них такі, що чи винна людина, чи не винна — живцем забивали. Поляки дуже знущалися над нами. Німці — не так: одправляли в Германію на роботу, а поляки вбивали нас-мерть”.

Ці жорстокі репресії в основному спрямовувалися проти тих, хто боровся за відродження української держави на всіх етнічних територіях. Адже обидві фракції ОУН—ОУН-Б, керована Степаном Бандерою, до якої входили члени “Молодшої генерації”, і ОУН-М під керівництвом Андрія Мельника з членами “Старої гвардії” рішуче заперечували приналежність Волині й Східної Галичини до повоєнної Польщі і вели боротьбу проти німецьких окупантів і польських військових об’єднань на Волині, які брали участь у каральних акціях проти українців, нерідко заручившись підтримкою Армії Крайової, польської і радянської партизанки, власцівців, угорців... І німці, і поляки вважали Організацію Ук-

раїнських Націоналістів своїм ворогом. Особливо після проголошення у Львові 30 червня 1941 року Акту про відродження Української Держави.

...У моєму селі ще й досі біля могилок над Стиром височить могила, яку висипали мої односельчани з ініціативи членів ОУН та Українського Вільного Козацтва Дениса Кримуса, Данила Кулика, Йосипа Кримуса, Панаса Кримуса, Кліма Волянника, Володимира Кримуса, Ванька та Олександра Піддубних, Григорія Жулинського, Платона Синельника, Якова Котила та багатьох молодих хлопців і дівчат. Поставили високий дубовий хрест, священник із Боремельської православної церкви Святої Трійці Герусь освятив цю символічну курган-могілу. Так односельчани відзначили в липні 1941 р. відновлення Української Держави. Та недовго простояв над Стиром цей символ незалежності України — дубовий хрест. Зрізали енкаведисти зразу ж після появи у селі червоних партизанів із з’єднання Сидора Ковпака.

Незабаром, уже у вересні 1943 року, в моєму селі було організовано станицю ОУН, розпочалася військова підготовка молоді — вишкіл проводив Панас Кримусь, який до війни служив у польській армії. Таких станиць на кінець сорок першого року було створено на Рівненщині понад 500 із трьома тисячами членів. ОУН Степана Бандери активно готувалося до боротьби з німецькими окупантами, збираючи і складаючи зброю і боеприпаси, готуючи військові кадри в підпільних школах. Микола Руцький нагадує, що така школа, в якій нараховувалося сорок курсантів, була відкрита в Рівному вже в кінці 1941 року. Інша згодом організована школа, яка була розташована у Шпанові неподалік Рівного, нараховувала до двохсот осіб. Місто Рівне деякий час, до численних арештів українських підпільників узимку сорок другого року, було центром бандерівського підпільного руху на Волині й Поділлі. Але й після масових репресій українських націоналістів Рівненщина залишалася головним осередком підпільної боротьби, хоча центр її переміщається в ліси поблизу Клевая. Німецька окупаційна

влада не сумнівалася, що українці не схилять покірно голову — будуть боротися. Тому вже 25 листопада 1941 року німецька адміністрація видала і розіслала обласним відділам поліції безпеки наказ про знищення членів ОУН Бандери. Микола Руцький наводить уривок із цього наказу: “Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Райхскомісаріаті “Україна”, мета якого — створення незалежної України. Усі активісти руху Бандери повинні бути негайно заарештовані і після ґрунтового допиту таємно знищені як грабіжники”.

Слід нагадати, що зразу ж після вторгнення Червоної армії в Західну Україну у вересні 1939 року НКВС почало формувати підпільну сітку агентури передусім із метою нейтралізації ОУН та польського підпілля. Адже восени 1939 р. з’явилися на Волині польські підпільні осередки, метою яких було відновлення Речі Посполитої. А в жовтні 1942 р. з ініціативи польського еміграційного уряду розпочинає діяти Волинська Делегатура, створюється Корпус Безпеки та Самооборони в кількості 250 осередків і постерунків. У їхньому розпорядженні на той час було понад чотири тисячі озброєних вояків.

Ніхто не може назвати точну цифру загиблих в конфлікті на Волині. Польська сторона, зокрема, особливо шановані в Польщі дослідники Єва і Владислав Семашки називають до 60 тисяч поляків, Президент Польщі — 5-10 тисяч, Польський інститут національної партії вже нараховував 20 тисяч, але чи не старається польська сторона зараховувати до жертв Волинської трагедії і тих поляків — поліцейських, лісників, службовців, вчителів, медиків, осадників, яких в 1940 році вивезли до Сибіру радянські каральні органи після вступу Червоної армії в Західну Україну. А хто може визначити, скільки поляків і українців загинуло під час партизанської війни УПА і Армії Крайової? Багато українців загинуло від каральних акцій 27-ої Волинської дивізії Армії Крайової і батальйонів хлопських, від польських більшовицьких загонів, зокрема, польського партизанського загону під командуванням Роберта Сатановського, а таких польських загонів на Волині

було п’ятнадцять. А спецзагони НКВС, їх ще називали “червоні партизани”, в яких перебувало понад 7 тисяч поляків, а так звані “істребительні батальйони” НКВС... Чи не кожне село на Волині було піддано жорстоким репресіям з боку німецьких окупантів, німецької допоміжної поліції, в якій поляки становили тотальну більшість (близько 11 тис. чоловік), шущманан-батальйонів (1500 чол.), радянських партизанів, польських більшовицьких загонів, угорців, власцівців.

Люди не могли дійти до тям, що за воєнні зненацька з’являються в селі і починають хапати молодь, забирати зерно, худобу, нищпорити по хатах. Особливо їх лякали не так німці, як поляки-поліцаї, власцівці... Дивувалися і перепитували один в одного: “Шо то за такі руські солдати? Говорять по руському, але стоять за німців. Якись нові “совети” чи шо”. Цими новими “руськими”, новими “совітами” і були так звані власцівці, переважно етнічні росіяни, які в Райхскомісаріаті “Україна”, що охоплював територію 17 млн. чоловік із центром у місті Рівне, входили до 12-го резервного корпусу Вермахту. До цього корпусу належали в різні часи понад 10 козацьких (російських) охоронних корпусів, запасних бригад, дивізій польової жандармерії, учбово-польових дивізій Вермахту калмикський кавалерійський охоронний корпус... На боці гітлерівської Німеччини воювало більше 20 військових формувань, особливо на Східному фронті, у складі яких було від 800 тис. до 1 млн. росіян. У склад армій Вермахту входили “Русская Освободительная Армия Вермахта” — 12 охоронних корпусів, 10 дивізій, 30 бригад; “Русская Освободительная Народная Армия” — 5 полків, 18 батальйонів; “Русская Национальная Народная Армия” — 3 полки, 12 батальйонів; “Русская Национальная Армия” — 2 полки, 12 батальйонів. Це Добровольчий полк СССР “Варяг”, 1-а російська національна бригада СС “Дружина”, в складі якої було 3 полки, 12 батальйонів загальною чисельністю від 2,5 тис. солдат і офіцерів, це 15-й козацький артилерійський корпус СС, 29-та гренадерська дивізія СС “Русской Освободительной Народной Армии”, 30-та гренадерська дивізія СС, 36-та гренадерська дивізія СС “Дірлевангер”...

Всіх дивізій, частин СС, Вермахту та інших військ, всіх підрозділів антигітлерівських військ, в складі яких воювали росіяни, передусім представники російської національності — не перерахувати.

Під час Другої світової війни із 73 млн. жителів СРСР в окупації опинилося понад 30 млн. українців, понад 20 млн. росіян, приблизно 8 млн. білорусів і 8 млн. мешканців прибалтійських республік, понад 1,5 поляків, що проживали на території СРСР, близько 3 млн. молдован і румунів, 2 млн. євреїв, 0,2 млн. кримських татар.

Щодо Волині, Полісся, то в

Райхскомісаріаті “Україна” здійснювалися особливі репресії проти мирного населення, яке підтримувало українське націоналістичне підпілля, Українську Повстанську Армію. Особливо ці репресії посилювалися після вступу на ці терени у сорок третьому році радянських загонів Ковпака, Медведєва, Сабурова, Бринського, Каплуна, в яких були створені спецзагони, які під маркою бойвок УПА здійснювали терористичні акти проти українців.

Багато досі невідомого виявив Микола Руцький про комуністичну підпільну сітку на Дубенщині, зокрема в Демидівському повіті, провідник та інформатор якої — колишній командир дивізіону артилерійського полку Червоної армії капітан Михайло Загній-“Голубенко” — посадив в УПА високу посаду — був начальником штабу Південної військової округи УПА-Північ “Богун”, якою командував Петро Олійник-“Еней”, “Голубенко” організував групу офіцерів-червоноармійців і планував із метою реабілітації перед більшовиками знищити штаб і керівників округи. Був викритий і ліквідований разом із іншими змовниками. Уже на початку 1945 року було відновлено на Волині структури ОУН і СБ, які з допомогою польової жандармерії УПА почали переслідувати як керівників НВРО, так і рядових її членів.

У вересні 1944 року на територію Волині вступила 1-а Українська партизанська дивізія, сформована на базі з’єднання Сидора Ковпака, яка була передана НКВС УРСР спеціально для боротьби з українським національно-визвольним рухом. 1635 партизанів, у тому числі 589 кавалеристів, озброєні легкими гарматами і важкими кулеметами під командуванням Вершгори здійснюють жорстокі знущання над селянами, особливо над тими, чий родичі були в УПА чи в ОУН, або в яких квартирували відділи УПА. Червоні партизани гвалтували жінок, мордували молодих хлопців та дівчат, не жаліючи ні старих, ні малих.

Микола Руцький на основі розповідей детально розкриває ці жахливі звірства ковпаківців-енкаведистів на Демидівщині, зокрема, в моєму рідному селі, в селах сусідніх — Хрінниках, Боремлі, Вичавах, Золочівці та в багатьох інших селах та містечках Волині. Загалом на Рівненщині в жовтні 1944 року перебувало 8 тисяч 754 військовослужбовці внутрішніх військ НКВС, із них лише спеціально підготовлених для боротьби з українськими патріотами офіцерів-чекістів перебувало одна тисяча дев’яносто сім. А якщо враховувати бандитські загони, створені НКВС і замасковані під бойвки УПА, так званих “стрибків”, то стає очевидним, з якою військовою потугою мали справу вояки УПА.

Більше половини особливого складу Червоної Армії, а саме 3 мільйони 900 тисяч червоноармійців, офіцерів і генералів опинилися вже на кінець 1941 року в німецькому полоні. На окупованій Україні опинилися не лише ті військові, які полишили зброю, розсіялися лісами, шукали притулку в селах і втиралися у довір’я до оунівців. Але були й ті, хто був звільнений згідно наказу генерал-квартир-майстра Вермахту № 114590 від 25 липня 1941 р. додому, оскільки німці не могли утримувати в полоні майже чотири

мільйони радянських солдатів і офіцерів.

Мій батько, мобілізований до Червоної Армії на початку 1941 року, потрапив у перші ж дні війни в полон, але був відпущений додому, як і ті 277 тис. 760 українців, які внаслідок несподіваного блискавичного наступу німецької армії опинилися в оточенні. Повернулася в 1939—1941 рр. до своїх родин й частина українців, які служили в польському війську, а їх, тодішніх громадян Польщі, в польській армії було біля двохсот тисяч, серед них воляків — понад сорок дві тисячі.

Це велике диво, що рядового червоноармійця Григорія Жулинського відпустили з полону. Адже за останні 6 місяців 1941 р. в німецьких концтаборах загинуло 1 млн. 500 тис. військовополонених. Навряд чи зміг би мій батько вижити в цих нелюдських умовах, коли навіть визначений у жовтні 1941 р. німецьким командуванням добовий раціон харчування для радянських полонених у нормі 1440 калорій не дотримувався. Навряд би зміг батько, якби його не захопили німці в 1943 р., залишитися вдома після приходу радянських військ, бо відомо, що згідно з наказом Державного Комітету Оборони СРСР № 270 від 8 серпня 1941 р. здача в полон вважалася зрадою Батьківщини і вони, військовополонені червоноармійці, потрапляли під цю репресивну машину радянської влади. Майже 250 тис. із 836 тис. полонених, які вижили і повернулися на батьківщину, були засуджені і потрапили в радянські концтабори, які нічим не відрізнялися від концтаборів німецьких. А понад 600 тис. полонених було направлено на примусові роботи до так званих трудових батальйонів.

Серед тих колишніх червоноармійців, які вступили в ряди УПА, були й такі, які перед наближенням Червоної армії вирішили спокутати свою вину і почали зв’язуватися з агентурою НКВС. Служба Безпеки — ОУН знала про існування розгалуженої агентурної сітки, підготовленої ще за першої більшовицької окупації Західної України для боротьби з ОУН, і вела безжалюсну чистку в повстанських рядах, унаслідок якої під “гарячу руку” СБ ОУН потрапила частина й чесних, патріотичних борців за волю України.

Справа в тому, що Волинь із вересня 1944 року практично не мала через наявність радянсько-німецького фронту зв’язків із Головним Проводом ОУН, який перебував на території Галичини. Тому створення в липні 1944 р. НВРО, яка взяла на себе керівництво збройною боротьбою з московсько-більшовицькою навалю на північно-західних і південно-східних землях України, відбулося без узгодження із Головним проводом ОУН. А саме 11-15 липня 1944 року в Карпатах із ініціативи Проводу ОУН і Головної команди УПА скликається Перший Великий збір, на якому створюється Українська Головна Визвольна Рада (УГВР) як “загально-національний керівний центр визвольної боротьби”, яку очолив Кирило Осьмак. І вже восени того ж 1944 р. Головний провід ОУН приймає рішення про припинення діяльності НВРО.

Щоб уникнути розколу в національно-визвольному русі в ор-

ганізаційних рядах ОУН розпочалася не тільки ліквідація створених при НВРО структур, але й розгорнулися безжалюсні чистки в рядах ОУН і УПА. Були розстріляні в листопаді 1944 р. своїми ж такими ж патріотами України внаслідок внутрішньо-організаційного протистояння самовідданих борців за волю і незалежність України — члени НВРО командир з’єднання “Донбас” Матвій Токар-“Босота”, курінний Андрій Трачук-“Бувалий” (“Ломоніс”), політвиховник з’єднання “Донбас” Дмитро Сочинський-“Козуб”, один із керівників НВРО “Тарас” та ще кілька десятків повстанців із цих куренів. І Служба Безпеки ОУН-Б не враховувала заслуг цих героїчних керівників національно-визвольної боротьби, зокрема того, що повстанські відділи курінних Матвія Токаря-“Босоти”, Юрія Чуйковського-“Юрка” та сотня “Калини” чинили опір червоним партизанам на Демидівщині, а на

Дмитра Казвана-“Черника” було покладено загальне керівництво цими підрозділами та бойківками.

Ці та інші командири УПА, чесні патріоти, ризикували щоденно своїм життям, намагаючись уберегти українських селян від диких розправ, мародерства, знущань, урешті-решт, од загибелі від німецької, польської радянської чи угорської кулі, вступаючи в жорстокі бої з німецькими окупантами, польськими бойківками та загонами Армії Крайової, власовцями і радянською партизанкою — і що їх чекало? Щоб потім унаслідок амбіцій Головного Проводу ОУН чи доносів із боку таких само учасників боротьби з окупантом загинути від рук Служби Безпеки ОУН-Б?

Згодом Іван Литвинчук-“Дубовий” очолює крайовий провід ОУН “Москва” і восени 1950 року прибуває на Волинь із інструкціями від керівника Головного Проводу ОУН Василя Кука-“Леміша” для провідника оунівського підпілля на Північно-Західних Українських Землях Василя Галаса-“Орлана”. Зупиниться перезимувати на хуторі Синякова поблизу села Золочівки Демидівського району.

...Я пам’ятаю, як мій старший брат Володимир у січні 1951 р. вбів захаканий в хату і пошепки сказав матері: “У Золочівці така стрільнина”... Ніхто достеменно не знав, що тоді відбулося на хуторі біля Золочівки і лише згодом, за кілька років до проголошення незалежності України, стало відомо, що Іван Литвин-

чук-“Дубовий”, перебуваючи в кривці провідника ОУН Демидівського району “Остапа”, яка знаходилася на подвір’ї Лавріна Охрімчука, застрелився разом із своїми побратимам “Остапом”. 8 січня 1951 р. військовий загін управління МВД Рівненської області оточив хутір. Повстанці довго відстрілювалися, але виходу не було.

Ще раніше, влітку 1950 року, покінчила з собою в кривці в селі Гірка Полонка також оточена енкаведистами дружина “Дубового” “Катерина”. Разом із нею застрелилися підпільники “Ганна” та господиня хати, на обійсті якої знаходився бункер командира Івана Литвинчука-“Дубового”.

Микола Руцький детально розповів про героїчну загибель майора Івана Литвинчука-“Дубового”, який після смерті в бою з енкаведистами полковника Дмитра Клячківського-“Клима Савура” став Головним командиром

партійні активісти, а також агентурно-бойові групи НКВС, до складу яких входили спеціально підготовлені офіцери, радянські партизани і перевербовані вояки УПА.

Микола Руцький переконливо, залучаючи спогади учасників опору, свідчення очевидців, посилюючись на архівні матеріали, доводить, що національно-визвольна боротьба на землях Волині й Полісся засвідчила високий патріотичний дух її учасників, героїзм і жертвність нескорених бойовиків УПА, які рідко здавалися в полон, відстрілювалися до останнього патрона і або пострілом у скроню, або вибухом гранати завершували своє молоде життя. І ці самопожертви не були марними. Десятки тисяч українських повстанців, які загинули в боротьбі за волю України, відкрили перед усім світом героїчну велич і нездоланий патріотичний дух українського народу.

Не випадково Микола Руцький завершує свою оповідь про тих, хто у віці сміявся смерті, словами генерала і президента Франції Шарля де Голя: “Якби у французькій армії був такий дух, як в УПА, то німецький чобіт ніколи не топтав би Францію”.

...Мене, десяти-дванадцятилітнього, часто перехоплював, коли я перебігав через його подвір’я на могилки аби грати у “войну” чи купатися до Стиру, сусід Яшко Котило і просив почитати йому газету. Сам він майже не бачив, але був спраглий до новин. Згадував, якось він випитував свою доньку Веру, яка, я згодом тільки довідався, була свого часу зв’язковою УПА, про ту стрільбу, яку він почув із Хрінницького лісу серед дня в жовтні 1944 року. Вера пошепки розповідала про те, як в селі Товпижин енкаведисти оточили повстанську лікарню. Лікарі, а їх було троє, євреї, і охорона на чолі з колишнім капітаном Червоної армії Іваном, псевдо “Береза” відстрілювалися до останнього патрона.

І про трьох хрінницьких дівчат-підпільниць розказала батькові. 10 жовтня 1944 року радянські карателі-ковпаківці під час облоги в Хрінницькому лісі оточили кривку, в якій перебували троє дівчат-повстанок: вісімнадцятилітній Галина Тарасюк, Надія Сич та її двадцятичотирирічна сестра Марія. Три години вели бій ці мужні дівчата, всі родом із села Хрінники. І коли закінчилися патрони, вони обнялися, заспівали “Ще не вмерла Україна...” і підірвали себе гранатою.

Вночі українські бійці чи то із сотні Сергія Скоропадського-“Щита” чи зі сотні “Шупака” поховали їх неподалік їхньої кривки в лісі, написали записку і поклали її разом із знайденими в кривці хрестиком, флакончиком одеколону, стріляною гільзою в могилу. І лише через 48 років люди змогли прочитати цю записку: “Тут спочиває три лицарки, котрі загинули через московських катів, зробивши самі собі гранатою смерть. Краще згинутися, ніж здатися катом на муки. Згинули під час облоги з понеділка на вівторок. Була приготовлена облога.

Згинули у вівторок числа 10.X.1944 р.:

Тарасюк Галина літ 18-ти

Маруська Сич 24-рік

Надія Сич 18-ти

Слава лицаркам, впадшим в боротьбі за нашу Україну. Повстанці це робили. Не зна... 10.X.1944 р.”

Маленька Професорівна

Так Катерину Грушевську звали з дитинства. Ще б пак: єдина дочка професора історії Михайла Грушевського та вчительки, активної діячки жіночого руху на Галичині Марії Вояківської — її з дитинства оточувала українська високоінтелектуальна публіка. У Львові до них часто приходили Соломія Крушельницька та Наталя Кобринська; у Києві Грушевські приєждували з Лисенками, Черняхівськими, Стешенками, Старицькими, Косачами; у Криворівні, де регулярно були на літніх вакаціях, до них заходили Іван Франко, Михайло Коцюбинський, Федір Вовк. Її дитячі портрети малювали Іван Труш та Михайло Жук, а Михайло Бойчук дав маленькій Катрусі кілька уроків живопису.

А ще для батьків вона все життя була Кулюнею, потішечкою, найдорожечкою. Народилася Катруся 21 червня 1900 року у Львові, де на той час професор Грушевський очолював першу кафедру української історії Львівського університету. Змалку Катруся була хворобливою (в неї виявили проблеми з легенями і ризик розвитку сухот), тож уже в рік батьки зважуються на подорож до Криму (ще одна така подорож із відвідуванням Києва станеться в 1905 році). В дитинстві Катруся з батьками також побувала у Венеції, Римі, Неаполі, Флоренції, піднімалася на вершину Везувію.

Через свою хворобливість Катруся отримала домашню освіту. Втім, учитися у неї було в кого, адже її мама, Марія Сильвестрівна, на той час мала педагогічну освіту, знала польську, французьку, англійську, норвезьку мови, була активною учасницею феміністичного руху в Галичині, засновницею товариства “Руська охоронка” (пізніше — “Українська захоронка”), яке дбало і про дітей, відкриваючи дитячі садочки, і про їхніх матерів, відкриваючи перед ними нові перспективи.

Вчилася Катруся легко. Уже в чотири роки прочитала викладені батьком з кубиків слова “русин” (так в Галичині тоді називали себе українці) та “море”. Пізніше почала освоювати французьку під керівництвом доньки Михайла Драгоманова Аріадни, яка навчалася в Сорбонні і мала бездоганну вимову. Мама ж навчила її польської, англійської та норвезької мовам (пізніше Катерина Грушевська на заповіщення Марії Заньковецької перекладе з норвезької “Ляльковий будинок” Генріка Ібсена).

А ще Кулюня любила книги і часто в листах радилася з батьком, що їй можна читати, а що — іще рано. Батько ж їй підказував наукові розвідки, готуючи ґрунт для подальших наукових досліджень. Тож у 14 років, коли Катруся таки зібралася вступати до гімназії, вона мала ґрунтовні знання в багатьох напрямках.

Але почалася Перша світова війна. Михайло Грушевський, який лишався підданим Російської імперії, не міг більше перебувати на землях Австро-Угорщини. Тож родина з труднощами через Відень та Італію повертається до Києва, де на Михайла Сергійовича уже чекає обвинувачення в сепаратизмі та революційній діяльності, арешт і висилка спочатку в Сибірськ, тоді в Казань і до Москви, із забороненою займатися науковою працею. Марія Сильвестрівна з Катрусею йдуть за ним, але після перенесеної малярії у 1916-му таки повертаються до Києва.

Детройт чи Україна?

Перша можливість офіційного навчання у Катерини Грушевської з’являється в 1917-у, коли вона записалася на правничий і природничий факультет Українського народного (пізніше Українського державного) університету. Паралельно береться і до наукової роботи: першу свою статтю, опубліковану в 1918 році в “Літературно-науковому віснику”, вона підписує псевдо “Професорівна”.

Утім навчання триває недовго — більшовицька агресія та подальший розвиток подій в Україні змушують Грушевських до

Донька, учениця, соратниця: до 120-річчя з дня народження Катерини Грушевської

У неї було все для того, щоб зробити вагомий внесок у розвиток української науки: ґрунтовні знання та уміння вчитися, гострий критичний розум, сміливість братися за нові, практично неосвоєні теми. До тридцяти років Катерина Грушевська заявила про себе як талановита дослідниця української минушини, збирачка фольклору, редакторка й упорядниця наукових видань та часописів і, фактично — права рука в упорядкуванні наукових студій батька, історика, голови Української Центральної Ради Михайла Грушевського. Її двотомна праця “Українські народні думи” досі лишається одним із найавторитетніших наукових досліджень у цій царині. Вона заповідалася на шість томів — останній мав бути присвячений такому цікавому явищу, як псевдо-думи або пізніші стилізації під народний епос. Ці плани були перекреслені в ніч з 10 на 11 липня 1938 року, коли Грушевську на завжди забрали з батьківського будинку на Паньківській, 9, звинувативши в тому, що вона “Являлась участницею антисоветской националистической повстанческой организации, подготовлявшей вооруженное восстание, свержение Советской власти и создание “Самостоятельного буржуазного националистического государства”.

ду, який обіцяє їм не згадувати “минулі гріхи”, повернутися до Києва. З одного боку, не лише їх вводять в оману ентузіазм та перспективи українізації, яка поширилася від початку 20-х років. З іншого, як казала Катерина Грушевська, “іншої України в нас немає”.

Пізнати суть народної душі

У Київ Михайло Грушевський повертається 1924-го. Його обирають академіком Всеукраїнської Академії Наук, керівником історико-філологічного відділу. Він викладає історію в Київському державному університеті, очолює археографічну комісію ВУАН, метою існування якої було створення наукового опису видань, надрукованих на території етнографічної України в XVI—XVIII століттях.

Катерина працює науковим співробітником Культурно-історичної Комісії та Комісії історичної пісенності Науково-дослідної кафедри Історично-філологічного відділення ВУАН, очолює Кабінет примітивної культури, стає незмінним редактором часопису “Первісне громадянство і його пережитки на Україні”.

Вона бере участь в етнографічних експедиціях із записів народних тлумачень снів, які проводилися у співпраці з Королівським антропологічним інститутом Великобританії та Ірландії (деякі її записи пізніше було надіслано до Лондона й використано відомим британським дослідником Чарльзом Селігменом), розробляє “Програму збирання матеріалів до українського народного сонника”.

Також Катерина публікує дослідження “Людський колектив як підвалина пам’яті”, “Навколо дикунової душі”, “До соціології старцтва”, “На бічних стежках кобзарського епосу”, “Про голе тіло як магійний засіб”, “Про поділ господарства між чоловіком і жінкою”. “Я часто думаю в ці дні, як я собі крутити голову в Бадені і потім, приїхавши до Києва — як тобі улекшить твою наукову путь і забезпечити можливе становище, і як ти зробила зайвими і непотрібними всі мої клопоти і замисли, так прегарно себе заявивши в сих роках і по лінії дослідчій, і організаційній”, — пише захоплений Грушевський, вітаючи доньку із 26-річчям.

Але головною науковою працею Катерини Грушевської стали “Українські народні думи”, де вперше було систематизовано за сюжетами та глибоко проаналізовано цей жанр українського народного епосу. Нажаль, із шести задуманих томів світ побачили лише два (і то практично весь наклад другого тому було знищено). Пізніше саме ці дослідження як “сочинения ярко националистического характера” ляжуть в основу її справи, інспірованої НКВД.

“Забрали її в літній сукні, навіть без пальто!”

У 30-ті роки політика Радянського Союзу щодо України різко змінюється. Українізацію заступає реакція, починаються тотальні чистки та ліквідація українознавчих установ ВУАН, нищаться видання, закриваються часописи. Шириться наступ на українську інтелігенцію, доноси, обвинувачення і арешти.

У 1931 році арештовують Михайла Грушевського, а за ним — і Катерину. Але авторитет вченого настільки великий, що за прототипи в табір чи розстріляти його не наважуються, замінивши це “почесним засланням” до Москви. Слідом за батьком їде й Катерина, без якої на той час Грушевський, у якого різко почав падати зір, уже просто не міг обходитися: вона була йому і порадиником, і секретаркою, і доглядальницею.

Утім, навіть опіка Катерини не рятує 68-річного академіка від загибелі: наприкінці 1934 року, під час перебування в Кисловодську, в санаторії, у нього на спині вискакує карбункул — і через три дні після чотирьох невдалих операцій він помирає від загального зараження крові. Відклавши всі свої справи та наукові розвідки, Катерина береться за упорядкування 10-го тому “Історії України-Руси” та 6-го тому “Історії української літератури”, підготовлених Михайлом Грушевським під час “московського заслання”.

Але її час теж уже добігає кінця. У ніч з 10 на 11 липня 1938-го її забирають із батьківського дому на Паньківській за доносом агента НКВД, колишнього викладача Ніжинського інституту народної освіти, а згодом Київського університету Костя Штепи, і більше додому вона не повернеться. “Забрали її в літній сукні, навіть без пальто! Катрусі від дня арешту не бачила. Як це я проживу без неї стільки років... а я розлучалася з нею лише один раз за все життя, та й то на один місяць...”, — бідкалася пізніше Марія Сильвестрівна.

Її звинуватять у стандартних для того часу “гріхах”: контрреволюційній діяльності, причетності до націоналістичної організації, шпигунстві. Вирок — вісім років таборів — зважаючи на стан здоров’я Катерини, можна було вважати смертельним.

Марія Сильвестрівна до останнього сподівалася побачити доньку живою, писала їй в табори, слала крім інших речей улюблені панчохи, каву. Однак листи поверталися з незмінною позначкою “адресат вибув”. Мама писала в усі інстанції, добиваючись перегляду справи. До цього підключився друг Грушевських — академік Кирило Студинський зі Львова, депутат Верховної Ради СРСР (той самий, якого НКВД в червні 1941 року самого разом із Петром Франком відправив із Львова до Києва, а тоді напише в телеграмі на ім’я наркома держбезпеки СРСР Меркулова “целесообразно расстрелять”).

Нині достеменно відомо, що справу Катерини Грушевської таки переглядали. У липні 1940-го її через Владивосток доправили до Москви, а звідти — до Києва. Три місяці, з грудня 1940-го до березня 1941-го, вона перебувала з мамою в одному місті. Мамі про це, звісно ж, ніхто не повідомив.

Подальша доля Катерини Грушевської невідома. За документами КГБ вона померла 30 березня 1943 року в Темлазі, похована в Новосибірську. А насправді? Її могила загубилася серед тисяч інших безіменних могил української інтелігенції, яких викопувала радянська репресивна машина. За те, що були українцями.

Нині ми повертаємо пам’ять про ці імена. І вкотре замислюємося: якими були б українська культура, наука, поезія, театр, кінематограф, якби усі вони могли жити й творити на повну, якби не було штучно перервано зв’язок поколінь?

Український інститут національної пам’яті

Володимир СКРИНЧЕНКО

“...Чрез грезу Шумана
и зыбкий стон Шопена...”
(рос., К. Бальмонт)

Лицар музики

Доля поставилася до нього безжалісно... З життя пішов він у самому розквіті творчих сил — всього 48 років судилося йому прожити! Цього року мало б виповнитися 80...

М’я цієї людини назавжди вкарбоване золотими літерами в історію українського мистецтва. У музичній пресі 80-х Сергія Скринченка згадують як одного із найталановитіших піаністів України (Музыченко О. “Концертное обозрение: Киев, сезон 1983/84 года” // “Советская музыка”. — 1984. — № 12. — С. 70—76). Високу оцінку творчості видатного музиканта дав професор Дмитро Башкиров, народний артист Росії: “Він справжній лицар музики, Музикант, котрий ніколи нікого не розштовхував... ліктями... Це один із тих рідкісних піаністів, у кого все, що він робить за інструментом, просякнуто справжнім відчуттям музики, решта — прекрасний піанізм, вміння спілкуватися з публікою, величезний репертуар, високий художній смак — випливає з головного. Його мистецтво живе, що, на жаль, є великою рідкістю на сучасній естраді” (Деменко Б., Кресіна О. “Музики перерваний політ” // Музика. — 1990 — № 3 (267). — С. 14, 15).

На шляху до вершин...

Протягом 90-х рр. склалася славетна традиція проведення меморіальних вечорів вшанування пам’яті видатного піаніста.

Ювілейним датам Сергія Скринченка було присвячено цикл передач Українського радіо у програмі “Піаністи України”: до 55-річчя від дня його народження, у липні 1995 року (автор і ведуча Ірина Пашинська), а з нагоди 60-річного ювілею піаніста, у вересні 2000-го (автор і ведучий Сергій Сулим). Ця подія вшанована також ювілейним концертом у Малому залі Національної Музичної Академії України ім. П. І. Чайковського (далі — НМАУ) 30 серпня 2000 року. 70-річчя видатного митця відсвятковано 15 грудня 2010 року концертом педагогів кафедри спецфортепіано № 1 НМАУ. Згодом пам’яті Сергія Скринченка та його педагога Володимира Нільсена присвятили творчий вечір колег і друзів музиканта у приміщенні НМАУ, який провела 11 жовтня 2015 року Єлизавета Вознесенська, доцент кафедри спецфортепіано № 2.

Серед музичних предків Сергія з боку матері — славнозвісний Igor Markievitch, французький піаніст, композитор і диригент, який народився у Києві 1912 року, а колискою для нього стала саме консерваторія. І це — глибоко символічно. Півсторіччя по тому будівля готелю “Континенталь”, де з’явився Ігор на світ, увійшла до складу Київської консерваторії.

Про нелегкий шлях у мистецтво майбутнього піаніста згадував професор Михайло Степаненко, який навчався разом із Сергієм у музичній школі ім. М. В. Лисенка: “Жив у нестатках... Дитинство пройшло в окупаційному Києві... Талановита людина — чудовий слух, чудові музичні здібності... Чим дитина після війни мала допомогти родині? Грав на акордеоні у піонерських таборах, де заробляв гроші для своєї родини...”

Студентом консерваторії Сергій Скринченко став ще до закінчення школи. Саме тоді відбулася подія, що позначилася на його подальшому житті. Про це кажуть: випадок, доля. Для творчого шляху артиста найважливішою віхою стала зустріч із Володимиром Нільсеном, професором Ленінградської консерваторії. “Хто вплинув на мене? Звичайно ж, Нільсен, Нільсен, Нільсен! Це якась магія. Це сума мистецьких переконань, що миттєво стали моїми... безперечно і назавжди...”

У Київській консерваторії професор Нільсен працював з 1955 по 1962 рр., шомісяця виступаючи із концертами, ще й встигаючи проводити майстер-класи, які наче магнітом притягували до себе викладачів музичних навчальних закладів міста. Його візити до Києва незмінно ставали визначною культурною подією, про що й свідчать спогади його колег на сторінках 236—268

монографії “Київська фортепіанна школа. Імена та часи”, виданої 2013 року за проєктом професора Тетяни Рошиної.

Творчий спадок майстра

Роки наполегливої праці перетворили феноменально обдарованого юнака на справжнього майстра, митця з безмежними горизонтами виконавських можливостей.

У квітні 1960-го на міжреспубліканському конкурсі піаністів у Львові Сергій Скринченко, ще студент II курсу консерваторії, отримує першу премію. Ось так, у 20 років, увійшов він до еліти української музики.

Про свої враження від гри Сергія Скринченка у Львові, де піаніст виконував “Картинки з виставки” Мусоргського, згадував Всеволод Задерацький, нині професор Московської консерваторії: “Вже тоді стало зрозуміло, що у музичний простір входить фігура, якій суджено набути статусу історичної вагомості. Доля упорядкувалася жорсткою, створивши життєвий контекст, який не дозволив видатному майстру до кінця розкрити увесь обсяг свого таланту” (Задерацький В. “Память: время на дистанции” // “РіаноФорум”. — № 1 (29) — 2017 — С. 85).

Успіху виступів піаніста сприяв рідкісний артистизм. Майже з перших хвилин піаніст захоплював зал силою свого таланту, і кожен розумів, що на сцені відбувається дещо визначне. Дедалі його виконавський стиль набував довершенішої форми завдяки поглибленій роботі над колосальною кількістю музичних творів. Згодом мистецтво піаніста стало відомим у Швеції і Данії, Ісландії й Шотландії, Німеччині.

Найбільш яскраво, на думку фахівців, високий рівень піаністичної майстерності Сергія Скринченка виявився у виконанні

чості Сергія Скринченка. Але скільки у нього було цих вершин?

У цього піаніста був унікальний, просто фантастичний за обсягом репертуар! “...Неможливо перерахувати все те, що він грав, — згадував професор Нільсен, — мабуть, простіше було б назвати те, що він не грав... Серед радянських піаністів 70-х й 80-х років мистецтво Скринченка посідає абсолютно особливе місце... Він був справжнім музикантом-художником...”

Ось, наприклад, у сезоні 1974—1975 рр. він зіграв цикл історико-монографічних концертів, що складався із 10 програм, і охоплював кілька століть від музичного барокко до творів сучасних майстрів. Причому, звертаючись до доробку визначних класиків, він виконував не окремі п’єси, а сольні програми, що давало можливість простежити творчість того чи іншого автора у розвитку. Музикант, здатний втілити такий задум, — безумовно, явище унікальне!

Неодноразово критика відзначала самотні інтерпретації української музики у виконанні Сергія Скринченка. На його афішах — прелюдії Ревуцького, Соната і Варіації Кирейка, “Картини російських живописців” І. Шамо, прелюдії і фуги Скорика, твори Сільванського, Іщенко, Степаненка. І все ж, попри такий широкий репертуарний діапазон, найбільше вабила його музика романтиків. Зворушлива натхненність і трагедійний підтекст відчувалися в інтерпретації Шопена й Шуберта, Шумана і Брамса.

Звукова палітра Скринченка була багата відтінками і півтонами, які передавали найменші зміни настрою. Яскраві плями бравурних пасажів — це не його стиль. Він віддавав перевагу м’якому, співучому звукові. Фахівці стверджували, що техніч-

У жовтні 1988-го (ліворуч — В. Воробйов, праворуч — В. Нільсен)

“Гольдберг-варіації” Й. С. Баха. Цей шедевр світового клавіру Йоганна Себастьяна, написаний ним для клавесина (з двома клавіатурами), ставить перед піаністом неймовірні перешкоди. Серед небагатьох виконавців — канадський піаніст-віртуоз Глен Гільд. Але Сергій Скринченко з успіхом розв’язав усі піаністичні проблеми, “...зумів відтворити інтонаційне багатство мелодики твору, метроритмічну різноманітність, тонке мереживо прикрас” (Криштальський О. “Історико-монографічні концерти” // “Вільна Україна”. — 1974. — № 231 — С. 4).

Гра Сергія Скринченка у церкві св. Іоанна у Лейпцигу, де похований Йоганн Себастьян Бах, буквально приголомшила вибагливу німецьку професуру з Hochschule — Вищої школи музики імені Ф. Мендельсона-Бартольд і надала піаністові дорогоцінну нагороду — медаль Й. С. Баха.

Стверджують, що виконання Гольдберг-варіацій було однією з вершин твор-

на майстерність Скринченка — найвищого рівня, зокрема, професор В. Мержанов. Після республіканського конкурсу піаністів у Львові як член журі він зазначав, що “...технічна майстерність Скринченка найвищого рівня, та передусім він вражав своєю індивідуальністю, в котрій переважали поетичність і... глибоке розуміння стилю виконуваної музики”. Інтерпретації Скринченка незмінно приваблювали гармонійним відчуттям цілого, що підсилювалося здатністю артиста відчувати музику в часі.

На думку фахівців, 80-і рр. набули для Сергія Скринченка епохального значення: його мистецтво, виконавська майстерність вийшли на якісно новий рівень. Творчий прогрес Сергія зазначали й музиканти, із якими виступав він останні роки. Про це й згадував відомий співак, народний артист України Валерій Буймистер: “Для того, щоб виконати музику Ліста по-справжньому, на великому рівні, треба са-

мому бути надзвичайно високого рівня виконавцем. Усе це було у Сергія. Це дозволяло йому трактувати ці твори так, як він їх відчував, по-авторськи, бо він до автора відносився надзвичайно свято”.

Концерти Сергія Скринченка проходили з неймовірним успіхом, як і той, що відбувся 13 жовтня 1988 року у Колонному залі ім. М. В. Лисенка столичної філармонії. У програмі — Моцарт (Соната соль-мажор) та дорогі його серцю романтики — Шуберт (Експромт), Брамс (Чотири п’єси, ор. 10) і Шуман (Віденський карнавал, Престо).

У творчому житті піаніста Київська філармонія посідала особливе місце: він високо оцінював неперевершену акустику Колонного залу.

Але ніхто й думки не мав, що цей концерт — останній...

Саме тут і відбулося прощання шанувальників музики із видатним майстром.

“Рукописи не горять”

Всі, хто його знав, говорили: Сергій Скринченко був людиною надзвичайною, як то кажуть, “не від світу цього”, і коли треба було грати, грав, часом навіть на шкоду собі. За спогадами Аркадія Винокурова, заслуженого артиста України, під час гастролей у Норильську Сергій Скринченко виступав на концерті з нирковою кількою протягом трьох годин. При цьому скасувати цей концерт відмовився. “Він мав цю кільку увесь час, — розповідав Аркадій Винокуров, — білий сидів і грав, долаючи нестерпний біль. І як грав!.. Треба бути лицарем музики, таким як був Скринченко!”.

Не відтворити вже дивовижний світ концертів Сергія Скринченка. Назавжди чимало втрачено з його виконавської спадщини, тому що професійного запису його концертів 80-х років так ніхто й не зробив. Проте досить значний доробок усе ж існує. Мабуть, доречно тут згадати пророчі слова Михайла Булгакова зі сторінок його роману “Майстер і Маргарита”, яким захоплювався піаніст: “Рукописи не горять”.

На щастя, не зникають ані людська пам’ять, ані записи Сергія Скринченка, які увійшли до золотого фонду Українського радіо. Вони дають нам можливість знову почути гру цього чудового музиканта. Гідним пам’ятником піаністові було б видання альбому компакт-дисків, до яких могли б увійти “Гольдберг-варіації” Баха, “Пори року” і “Дитячий альбом” Чайковського, “Дитячі сцени” та “Альбом для юнацтва” Шумана, “Сюїта” Генделя, дві фантазії Телемана, фортепіанні твори Степаненка, Шамо та інші записи, виконані свого часу відомим майстром звукозапису Леонідом Бильчинським.

Сергій Скринченко був відданий своїм творчим ідеалам, його не спокушували принади легкого успіху. Понад усе він прагнув правди у мистецтві. Мабуть, пам’ятав слова Чехова, його заклик до колег: “Можна збрехати у коханні, політиці, медицині, ... можна ввести в оману людей та й самого Господа Бога, але в мистецтві обдурити неможливо!”

Тетяна БЕЦЕНКО,
доктор філологічних наук, професор кафе-
дри української мови та літератури СДПУ
ім. А. С. Макаренка

«Неначе скарб дорогоцінний, ми слово рідне берегли»

**Українська громадськість від-
значила 125 років від дня народжен-
ня Максима Рильського (1895—
1964), письменника, перекладача,
літературознавця, громадського ді-
яча, академіка.**

ціну висувати на перше місце українські або неукраїнські слова й звороти, найближчі до слів і зворотів російських, знову таки штучно підбивати під тенденційну лінійку жи-
вий мовний організм” (с.350); “не завжди враховує стилістичне забарвлення слова”; “не відбиває належною мірою багатства і своєрідності української мови” (с.354).

Максим Тадейович застерігав уклада-
чів словників від необдуманого, легковаж-
ного підходу до перекладу російських слів
українською мовою: у словнику, про який
ідеться, “автомобіль” перекладалось на
українську як “самокат”; “автомат” відпо-
відало “саморух”. Тяжіння до такого спо-
собу збагачення лексичного багатства мови
він розглядав як шкідливу течію, “яка кі-
нець кінцем призводить не до збагачення,
а до збіднення мови” (с.350). Надзвичайно
вимогливо ставився М. Рильський до запо-
зичень: “...процес заміни іншомовного сло-
ва своїм корінним ніяк не можна кваліфіку-
вати взагалі як регресивне явище”, “гнати
мітлю треба всякі мовні виверти, ма-
нірну псевдонародність, “аристократичні”
полонізми” (с.348). Радив діяти зважено:
“...виганяти, забороняти те чи інше уже
вкорінене в живій народній гущі слово тіль-
ки тому, що воно “полонізм”, — навряд чи
доцільно” (с.348), адже “система декрету-
вання, заборон і обмежень, система адмі-
ністрування ніяк не може бути корисна для
розвитку мовної культури” (с.349).

До речі, М. Рильський висловив слуш-
ну пропозицію, на яку варто зважати й су-
часним мовознавцям: “...дуже бажано було
б, якби упорядники й редактори словника
перед тим, як випускати його в світ, поста-
вили свою роботу на широкое громадське
обговорення, де розглянуті були б і прин-
ципи словника <...> і <...> фактичний стан
цієї справи” (с.349).

Порушував М. Рильський й інші про-
блеми української лексикографії, зокрема
створення словників мови окремих пись-
менників, вважаючи вивчення мови тала-
новитого художника слова надзвичайно
важливою справою, яка сприяє збагачен-
ню рідної мови.

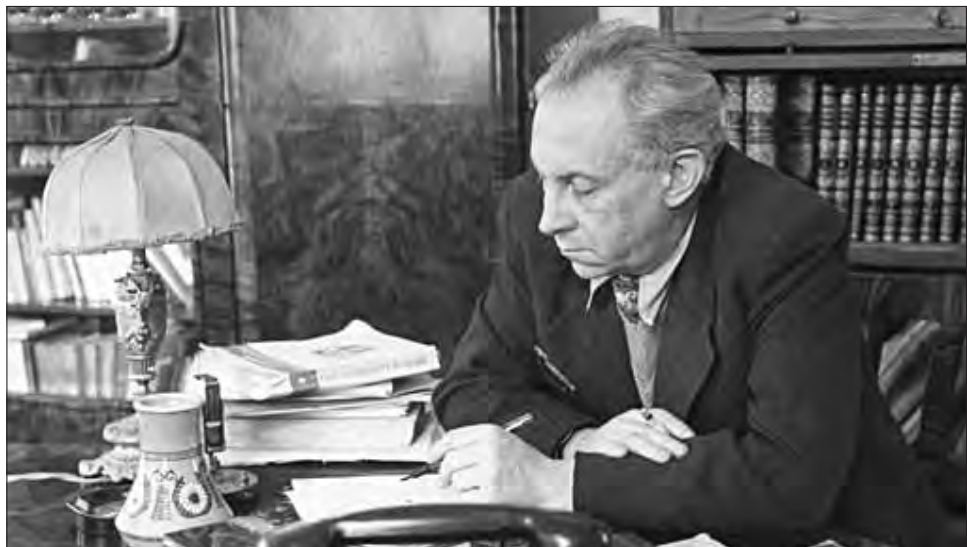
Навіть під час війни М. Рильський (ра-
зом з академіками М. Калиновичем і Л. Бу-
лаховським) готував матеріали до двотом-
ного практичного російсько-українського
словника.

Ось що він писав про неологізми: “...но-
вотвори родяться щодня — в міру того, як
щодня родяться нові явища й поняття. Тре-
ба тільки завжди розрізняти органічно ви-
никлі, потрібні неологізми від неологізмів
— брязкалец, виграшок, цяцок...” (с.381).

Максим Тадейович не применшував
ролі діалектизмів. Він вважав, що діалек-
тизми теж мають повне право жити в мові,
але обумовлював ті моменти, де вони до-
цільні, а де — ні, радив письменникам бути
обережними з діалектизмами та жаргон-
ними слівцями, використовувати їх з по-
чуттям міри, не вдаючись до зловживань.
А от суржик категорично заперечував. Зга-
даймо поетичні рядки митця:

*Прислухайтесь, як океан співає —
Народ говорить. І любов, і гнів
У тому гомоні морським. Немає
Мудріших, ніж народ, учителів;
У нього кожне слово — це перлина,
Це праця, це натхнення, це людина.*

Цікавими, а також вельми слушними є
й інші думки М. Рильського, що стосують-
ся питань мовознавства, і зокрема тих, які
в радянські часи належали до політико-іде-
ологічних. Як відомо, в СРСР протягом ба-
гатьох років засуджувалося і переслідувало-
ся християнство, а водночас і те, що до нього
хоч якимось чином дотичне. Так потрапи-

ла в немилість і церковнослов’янська мова.
Максим Тадейович виявив велику мужність,
подавши взірць об’єктивної оцінки відпо-
відного шару нашої лексики: “...один з ко-
респондентів моїх, твердячи про “потребу
вигнати з мови церковнослов’янські слова”,
не влучає в ціль: виганяти треба насамперед
ганебні факти з життя, і тоді самі собою зник-
нуть із мови слова, що визначають ці факти.
У старій слов’янській мові все ж є повноваті,
добротні й образні слова, але треба відрізня-
ти мову церковної догматики й проповіді від
мови поезії. Мова, а також стиль листів про-
топопа Авакума і “Життя” його лишається
неперевершеним зразком полум’яної і при-
страсної мови бійця...” (с.405).

Уболіваючи за постійний розвиток та
збагачення рідної мови, М. Рильський ви-
ступав проти тяжіння до штампованості,
стандартності, бо “жива мова — це про-
цес, а не закам’янілий факт, це широково-
да річка, що віддзеркалює в собі і береги, і
небо, і мінливість хмар, і прудкий блиска-
вичний літ аероплана, і зигзаги пташиних
крил, а не покритий зеленою ряскою не-
порухний ставок!” (с.347).

Належно оцінюючи надбання інших
культур, М. Рильський, закликав берегти і
леліяти рідне коріння, бути гідним спадко-
ємцем своєї мови: “Ми глибоко шануємо
мову Пушкіна і Толстого, але ж хіба це дає
нам підставу заперечувати, що мова Шев-
ченка і Лесі Українки має свій запах, свій
колерит і що секрет того запаху й колори-
ту полягає передовсім у синтаксисі, у сво-
єрідному комбінуванні, розкладі, керуван-
ні, погодженні слів” (с.363).

Максим Тадейович неодноразово спи-
нявся на розгляді взаємозв’язку україн-
ської мови з російською, а це питання в
радянські часи вимагало від ученого не
лише глибоких знань, а й дипломатично-
го хисту і мужності. Та попри тодішню по-
літику превалювання російської мови, він
умів повернути справу на користь рідної
мови, намагався вчасно підмітити і вико-
рінити мовні “покручі”, “мовні абсурди”,
які виникали у тих, хто прагнув “очища-
ти” нашу річ від націоналістичного сміття”
(с.347), спонукаючи цим співвітчизників
до вдумливої праці над словом, до дбайли-
вого ставлення до української мови.

Розвінчуючи палких прихильників по-
кручених слів, письменник добирав такі
приклади, які свідчили про шкоду, завдану
нашій мові, і викривали нищівників рід-
ної мови, і викривали нищівників рід-
ного слова. “Без усякого вагання пишуть:
“Курс історії ВКПБ(б) написаний дивною
мовою”, хоча в зворотньому перекладі на
російську мову виходить, що цей курс на-
писаний “странным языком” (с.348), —
читаємо в одній зі статей.

Віртуозно захищаючи українську мову,
відстоюючи її самобутність, М. Рильський
недвозначно натякав прихильникам близь-
коросійського перекладу, що подібні помил-
ки мають шкідливе політичне забарвлення.

Поет не тільки відстоював право на
життя рідного слова, а й доводив —усупе-
реч тодішній ідеології і твердженням про
вищість, первинність російської мови —

самобутність української; наводив кон-
кретні факти, що свідчили про вплив укра-
їнської мови на збагачення російської. Не
забуваймо і того, що, аналізуючи мову ро-
сійських письменників українського похо-
дження, вчений підкреслював роль укра-
їнської культури у створенні російської.
Виявляється, навіть у творах О. Пушкіна
часто зустрічаються українізми.

Коли М. Рильський писав про україн-
ських письменників, він завжди підкреслю-
вав їхню освіченість, незамкненість, наголо-
шуючи, що більшість з них вільно володіли
(і писали) не тільки українською, а й росій-
ською мовою. У зв’язках письменників двох
народів вбачав насамперед взаємозбагачен-
ня, а не ідеологію, як це тоді було поширено.

Письменник, за Максимом Риль-
ським, як ніхто інший має піклуватися про
мову, бо знає її цінну в людському суспіль-
стві: “Не можна уявити собі письменника,
який не любив би своєї мови, не пишався
б нею, не розумів би безмежної могутності
мови” (с.374). А обов’язок літераторів у ца-
рині мови визначав так: “Ми, письменни-
ки, <...> на всю свою силу повинні орати і
засівати наше рідне поле, пам’ятаючи, що
саме мова — одне з головних знарядь на-
шої культури...” (с.374); “Мова — гостра
ідейна зброя, і це слід завжди пам’ятати.
Мовою можна отруїти свідомість — і під-
нести її, прояснити, оздоровити” (с. 393).

Учений вважав своїм обов’язком відгук-
нутися на найновіші наукові дослідження в
цирині теоретичної і практичної мовознав-
чої діяльності. У відгуках-рецензіях на кан-
дидатські дисертації з мови міститься не про-
сто характеристика тієї чи тієї роботи, в них
— науково-дослідницькі пошуки самого ре-
цензента: він висловлює свої думки щодо до-
сліджуваного явища, вносить власні пропо-
зиції. Цей різновид діяльності М. Рильський
використовував також для пропаганди рід-
ної мови, її подальшого вдосконалення, очи-
щення та шліфування на різних рівнях.

Так, аналізуючи кандидатські дисер-
тації, присвячені дослідженню мови тво-
рів письменників, учений наголошував
на необхідності створення словників мо-
ви талановитих митців та посиленні уваги
до лінгвістичного аналізу художніх творів,
адже “саме лінгвістичний аналіз — один із
найбільших шляхів до розуміння поетово-
го світу, поетового світогляду” (с.415). У
зв’язку з цим він вітав розквіт лінгвісти-
стики: “Все більше й більше з’являється
у нас праця із цієї парості філології, які,
так би мовити, доповнюють роботи літе-
ратурознавців і критиків у вужчому зна-
ченні цього слова” (с.420). Цінність цієї га-
лузі Максим Тадейович вбачав у тому, що
вона покликана насамперед концентру-
вати увагу на основному — аналізові мо-
ви письменника: “До речі, ще й досі статті
й дослідження деяких наших літературоз-
навців хибують на недостатню увагу до мо-
ви, до слова — головної зброї письменни-
ка”. (с. 421).

Посиланнязавиданням:РильськийМ.Т.
Зібр. тв. : У 20 т. - К.: Наук. думка. - Т.18.
— 1983.

Георгій ШЕВЧЕНКО: «Творчий піт, благословенний будь...»

— Георгію Петровичу, як тільки почую по радіо чи телебаченню про Кіровоградську область, а чи пісню народну “Там, де Ятрань круто в'ється...”, згадую Вас. Ви ж там народилися. Звідти від батьківського порогу пішли у світ широкий. Я в одній із присвят вам писав:

*Там, де Ятрань круто в'ється,
З-під каменя б'є вода,
Там Шевченка доля ясна
Засіяла, мов зоря.*

Згадайте дитячі роки, коли прилучилися до поетичного, прозового слова...

— Народився у селі Зелене Компаніївського району Кіровоградської області. Дитинство припало на роки Другої світової війни та післявоєнні. Фабрики й заводи були зруйновані, люди голодували, носили латаний-перелатаний одяг. І лише окремі, кого торкнулася “західна допомога”, одягали або строкаті штаниці, або такі ж сорочечки.

Такий “костюм” носив і Віктор Близнець — п'ятикласник, початкуючий поет, гордість Першотравенської середньої школи Компаніївського району. Він мав їхати на піонерський зліт області. В моїх очах він був особливим, вибраним. Я майже заздрив його незалежності, його свободі. З тієї миті я “захворів” мрією бути не схожим на інших і, може, навіть художником.

Якось до нас додому навідався худий суворий чоловік з КДБ і попросив показати мої “художества”. Я тремтячою рукою подав йому писаний олівцем портрет Сталіна. Обійнявши мене за плечі, він похвалив: “Молодець. Але портретів вождів більше не пиши. На це дозвіл потрібний. Краще малюй піонерські вогнища, а вождів не смій!”

Після того я так образився, що за олівці й пензлики більше не брався.

— На початку 60-х років минулого століття мені довелося побувати на Кіровоградщині. В одному з сіл — Виноградівці, вітку на скиртуванні соломі працювала бригада з мого рідного бессарабського села Михалкового, і ми з однокласником (в одинадцятий клас перейшли) Федором Бучкою в пошуках заробітку хотіли до неї доєднатися. Однак нас, безвусих, читай недосвідчених юнаків, вона не прийняла в свій кагал. Я влаштувався їздовим, а Федя — помічником тракториста. На літні канікули. Нас, хлопців з лісостепової зони, вразили незорі Кіровоградські степи... І дуже пекуче сонце над головою.

— Пригадалися мої рядки:
*Вже гострим лезом сонячне проміння
Скосило недостиглий урожай,
Останні дні червневі аж черінні
Сухим цілунком ранять небокрай,
Вже навіть я, хто так про літо мріяв,
Кричу до сонця: “Трохи почекай!”
Та, мов навмисне, полуднем жаріє
Світло, як йому не дорікай.*

На 83-му році життя на Буковині відійшов аж ген “за небокрай” активний просвітянин, письменник Георгій Петрович Шевченко — поет, прозаїк, драматург. Відомий не лише на Буковині, в Україні, а й за її межами. З-під його пера вийшло понад два десятки прозових та поетичних видань. Зокрема поетичні збірки “Моя магістраль”, “Лелеча пам'ять”, “Дивина молодого вина”, “На чорнім базальті болю”, книжка повістей “Білий кінь Івана Іваніва”, роман “Неприборканий вигнанець”... Дітей порадував збірками “Веселики”, “Свято першого яєчка”, “Лісові жмурки”, “Бігла киця на базар”.

Він член Національних спілок письменників та журналістів України, лауреат літературно-мистецьких премій імені Сидора Воробкевича, Дмитра Загула, дипломант італійського конкурсу “Поезія за мир”. Його ім'я занесено до Української Енциклопедії і Вікіпедії.

З Георгієм Шевченком під час святкування 80-річного ювілею, за три роки до смерті, розмовляв журналіст Михайло Брозинський.

Отаке враження.

— Люди там живуть добрі, але нас називали “бандерівцями”, хоча ми були бессарабцями.

— І досі живі у пам'яті рядки пісні, почуті мною, десть чотирнадцятирічним юнаком, від переселенки Олі Шлепака зі Станіславщини:

*Повіяв вітер степовий,
Трава ся похилила,
Там молодого юнака
Сира земля накрила...*

Уже тоді замислився над почутим і не зміг змиритися з жорстокою несправедливістю — люди, якщо вони справді люди, залишаються ними завжди. Добігаю до свого фінішу, а пам'ять, чітко вхопившись за той степовий вітер, не полишає мене у полоні несправедливості та жорстокості.

Хіба ми не були свідками, як КДБ усіляко переслідував, ущемляв творчу інтелігенцію: художників, артистів, поетів. Дісталось тоді і мені, та нехай це все просто забудеться.

— Вісімдесят — вік поважний, вимагає, як кажуть, зупинитися і оглянутися на пройдено життєву дорогу. Яка вона? І чому саме, перефразовуючи відому пісню, Ви нині кажете: “Буковино, світку ти мій...”?

— Ще 1951 року в Бобринецькому сільськогосподарському технікумі рільництва (який передував Уманському сільськогосподарському інституту) за мою любов до квітів, до живого слова (тоді моїм майбутнім колегою був Микола Кузьмович Смолянчук, редактор технікумівської стіннівки, до якої час від часу дописував і я), студенти називали й мене, я сказав би, трохи скептично чи заздрісно “Піт”. Дехто з них пам'ятав Лесині слова “Десять років в якійсь країні проживав поет нещасний”. З того все й почалося — закрутилося, завертілося. Холодні й голодні повоєнні роки і їдальня з безкоштовною гірчицею та кількома шматочками хліба.

Про краще годі було і думати. Аби на вихідні дістатися в Богодарівку до батьків, я мав двічі переходити річки Сухоклей та Інгул. Там набирив торбу сухарів і повертався назад. Вони рятували від голоду. Торба була ворсиста, тож коли сухарі закінчувалися, у склянку чистої води висипав потеруху і випивав усе те, ніби чай. Раніше трохи рятувала стипендія, та коли на уроці фізкультури в одному з кучугурів я зламав лижу, мене тієї стипендії позбавили...

Проте молодість брала своє. На другому курсі я закохався, почав писати вірші. Те кохання-захоплення швидко минуло, оскільки мати моєї пасії заборонила їй зустрічатися з хлопцем із багатодітної сім'ї та ще й без будь-якого додаткового заробітку.

А поезії полилися відразу і назавжди. Один із віршів я прочитав рідному дядьку Василю. Він уважно вислухав мене, примружив очі і ледь насмішкливо запитав: “А ти в кого скатав цього вірша, плем'яше?” І хоч як я клявся, як божився, що це мої

власні рядки, не повірив — “так влучно, так правдиво, так довірливо сказати мало хто осмілиться”.

В істині його слів я переконався згодом і зрозумів одне: людина народжується вільною, незалежною — ні бідною, ні багатію, народжена жити у добрі та милосерді, з любов'ю до ближнього. Чому ж більшість моїх знайомих думають одне, говорять інше, роблять третє?

Кіровоградське обласне літературне об'єднання очолював Віктор Погрібний. Кілька років тому він закінчив факультет журналістики Київського державного університету імені Тараса Шевченка, вважав себе одним із найгратотніших серед нас, ледь не отаманом усього поетичного загалу. Насправді хлопці вирізняли тільки тому, що працював кореспондентом обласної газети, що від нього часто залежала публікація віршів, оповідань чи нарисів.

Він писав мало, але вже напівне підносив кожному як шедевр. Валерій Юр'єв лише підсміювався з того, а Леонід Народовий, котрий закінчив Кіровоградський педінститут, при кожній нагоді кепкував над тими поетичними спробами.

Приймаючи мене в члени літературного об'єднання, Віктор почувався метром, наставником і ледь не благодійником. Доідавшись, що я мав лише середню освіту і навіть не філологічну, він постійно прискипувався до кожного слова, саркастично кривився і радив доопрацювати річ. Аж поки в обласній газеті не з'явилася перша добірка моїх віршів, зокрема “Думою задушаюсь”, а згодом “За містом камінь рвуть” та кілька інших.

Проте тріумф тривав не довго. З різних обставин мені довелося переїхати до Миколаєва, в Снігурівський район, завітати до редакції місцевої газети “Соціалістичним шляхом”, де 17 грудня 1960 року й опублікував добірку віршів. У передньому слові Віктор Карпенко відзначив: “Тематика творів молодого автора найрізноманітніша, в його віршах і “очі... людські самотіві”, і “трави вкриті росами”, і “дужий вітровий”, що “сильно грає на гітарі телефонних проводів”... і багато іншого. Свіжообразність, оригінальну думку — ось що ми бачимо в поезіях Георгія. Безперечно, вони мають зацікавити читача”.

Цей відгук виявився надивовижу прозорим. Цього ж таки року мене, як члена обласного об'єднання, запросили на роботу в газету “Серп і молот” літпрацівником у відділ сільського господарства. Там уперше почав писати нариси. Один із них “Після бурі” редакція газети “Радянська Україна” запропонувала подати на конкурс. Нариси писав після переїзду до Кіровограда.

Дорогу в драматичний світ поезії мені освятив Андрій Малишко під зеленими шатами Ірпінського парку. “Боріння пристрастей — моє кредо, істинна правда — моє життя”. Я з племені шістдесятників,

починав разом з Василем Симоненком, Борисом Олійником, Петром Зленком, Віталієм Коротичем, Віктором Коржем та багатьма іншими.

Писати прозу почав, опублікувавши в регіональній газеті “Прапор юності” нарис “Стрічали дівчину по одязі”. Прочитавши його, Олесь Терентійович Гончар, ласкаво усміхнувшись, мовив: “Вам час братись за великі полотна”. От я і взявся...

По тому доля знову привела мене в Миколаїв, де працював відповідальним секретарем редакції газети Жовтневого району “Прапор Жовтня”, заступником редактора газети Сланецького району, чекав, коли звільниться місце редактора у Братському районі, оскільки так вирішило бюро Миколаївського обкому партії, заборонивши влаштовуватись у будь-якій обласній газеті.

Отож я і став директором бази відпочинку трудящих кораблебудівного заводу “Океан”. Звідти і переїхав на Буковину — до давно улюбленого краю, який став мені другою батьківщиною. Творчим вітром моєї поезії, моїм милим світком.

— Що на робочому столі?

— Робочий стіл у мене завжди накритий кількома аркушами чистого паперу. Звичка записувати всі думки, аби не забулася їхня суть. Нині завершую роботу над виданням нової книжки “Син своєї доби”.

— Чи ділитесь набутим життєвим досвідом з молоддю, чи допомагаєте їй професійно?

— Люблю слухати і милуватися юними поетами, в них стільки енергії, віри в завтрашній день. Звичайно, всі воліють стати принцесами, принцями. Проте ними стають лише одиниці.

Творчий піт, благословенний будь:

Я не знаю творчості без поту.

Ніколи не цураюсь погомоніти з початкуючим автором, прочитати написане ним, дати пораду. Відредагував чимало книжок.

Мене часто запрошують у школи, бібліотеки на зустрічі з читачами. Буваю і в райцентрах та селах — всюди, де люблять шире українське слово.

— Щиро дякую за розмову. Зваживши Ваш життєвий шлях, склалися такі рядки присвятити Вам.

Поетова доля

*Славному синові плаїв буковинських і
степів кіровоградських
Георгію Шевченкові.*

Прилетіли літа, прилетіли
Й на лавицю до нього присіли.
Та й спитали літа, та й спитали:
— Що ви, вуйку, в житті та й надбали.

— Не надбав я ні злата, ні срібла,
Лише стала голівонька срібна.
Не придбав я ні лісу, ні поля,
Бо поетова випала доля.

Та не думайте, діти, що бідний:
Край смерековий вуйкові рідний,
Обіймаю у снах я Карпати,
Можу зіроньку з неба дістати.

Можу світ цей усім дарувати,
Змушу Ятрань з Дністром станцювати,
Змушу думку до неба злетіти,
Маю ж долю поетову, діти.

Пролетіли літа, пролетіли
І у завтра моє полетіли...
Ген до обрію тягнеться вирій —
В добрий час, мої діточки милі...

Сергій КАЛАНТАЙ: «Мій обов’язок – втілити талант у національну ідею»

Однією з останніх на сьогодні постановок, яка поповнила репертуар Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка, стала вистава “Лунаса” за п’єсою Брайана Фріла “Танці на Луназу” (режисер Андрій Приходько). Головну чоловічу роль у цій виставі виконує український і німецький актор театру та кіно Сергій Калантай. Сьогодні пан Сергій — гість “СП”.

— Як створювалася ця вистава?

— Режисер Андрій Приходько зібрав нас всіх і сказав, що є історія про те, що все в житті має своє коло, про традиції, які не можна забувати.

Ролі переважно жіночі. А я граю головну чоловічу роль — оповідача Майкла. Він говорить, що все тримається на тобі (тобто мені). Як ти розпочнеш цю виставу, як ти її поведеш, як заохотиш глядачів йти за собою, так вона й буде існувати далі. Мій персонаж згадує своє життя. Але всі картинки, які він бачить, відбуваються в його уяві.

Ця вистава цікава тим, що можеш повернутися у час дитинства. Не важливо, чи ти граєш ірландську п’єсу, чи українську, чи англійську. Головне, що ти маєш можливість поспілкуватися зі своїм минулим. З одного боку, ставишся до себе трішки критично, а з іншого — можеш радіти з того, що повернувся. Цим вона цікава.

Андрій Приходько — перформансний режисер. Він фантастичний актор, фантастичний оповідач. Шкода, що ми мало разів встигли зіграти цю виставу. Сподіваємось, що закінчиться наша карантинна псевдо тюрма — і ми почнемо грати. Адже глядач дуже добре сприймає цю виставу.

Режисер запропонував, аби всі актори принесли на першу репетицію свої дитячі фотографії. Я був здивований, коли побачив своїх партнерів малими — у дитячих сарафанчиках, на велосипедах. Це було так шемливо і сердечно стосовно один одного...

Потім була копітка робота з монологами, з режисером щодо його уявлення, як все має бути. Андрій дуже прискіпливий до театральних знаків. Як він сказав, так все й має бути. Ти не маєш права на помилку. В цьому він схожий на німецьких режисерів.

Дуже радий, що у виставі поруч актори, з якими я був на кіномайданчику. Це Лариса Руснак, Світлана Прус, Олександр Ярема, Володимир Ніколаєнко. А на сценічному майданчику з ними також було зустрітися приємно. Тому що театр — це живе спілкування. Ти дивишся в очі і відчуєш партнерську енергію.

Радий за молодих виконавців, яких багато у новій виставі. Вони шойно прийшли до театру і вже фантастично себе показали. Я досі називаю свою партнершу Дану Кузь, яка грає маму, “мамою”. Хоча дівчині лише трохи більше двадцяти років. Ми вжилися у свої ролі, прикипили один до одного душею.

Вистава йде на камерній сцені. В кіно це називається крупний план. Ти не можеш схибити, ти не можеш бути не відвертим, тому що глядач поруч — у тебе “на

носі”. І ти маєш грати очима, безпосередньо спілкуватися з глядачем. Це зобов’язує бути правдивим. Якщо на великій сцені можна заховатися за партнерів чи за декорацію, то на малій ти безпосередньо на очах.

У виставі — надзвичайні танці (на жаль, я не беру в них участь) і фантастична музика і співи, над якими для нас працювала Сусана Карпенко. Режисер запросив спеціального викладача з ірландських танців. Це дійство, коли є азарт і захоплення цією грою. Воно надихає всіх акторів бути жвавішими. І глядач тягнеться до цих танців. Це так, як на весіллях, коли всі беруться за руки і танцюють. Мав грати наступну виставу у квітні...

— Чи потрібно у наш складний час, коли суспільству доводиться стикатися з такою кількістю проблем, підіймати зі сцени тему евтаназії? Маю на увазі виставу “Подорож Аліси до Швейцарії”.

— Напевне, я був би далеким від цієї теми, якби безпосередньо не пережив смерть своєї мами. Я бачив, як вона вмирала. Це було на відстані витягнутої руки. До останнього ми не казали, що в неї рак, до останнього вона мучилася і думала, що це астма. Її останній видих був 8 грудня о 7 год. 15 хв.

Тема смерті — табу для багатьох людей. Ми запрограмовані на життя, на радість, а не на смерть. Але це те дійство, та тайна, яку не оминати в нашому житті.

Я запитую себе — чому на Заході це може бути темою для розмов, а в нас ні? Це мені нагадує Радянський Союз, коли казали, що в СРСР сексу немає.

Є люди, які зневірилися у своєму житті і мучаться. Потрібно про це говорити. Про це ми багато дискутували з режисером-постановником вистави Станіславом Мойсєєвим. Для нас усіх, акторів у цій виставі, він був не просто режисером, а вчителем і, в якійсь мірі, реформатором наших поглядів. Театр має ставити питання. Але він не має тебе навчати. Можливо, потрібно більше радіти життю і показувати це. Але, як мені здається, інколи треба зазирнути в себе, аби зрозуміти, що всередині нас.

Ця вистава для мене знакова. Добре, що вона була. Це великий досвід.

Тепер щодо мого персонажа. Я не вважаю цю людину поганою. Навпаки, для мене це особистість, людина, яка стає проти суспільства. У мене завжди викликають повагу такі люди. Це особистість. У нашому житті — банальному, тривіальному, ми не завжди робимо героїчні вчинки. Але серед нас є герої. Інша справа, що цих героїв пізнаєш тільки за їхніми вчинками.

Для мене доктор Шторм — це

людина своїх ідеалів і вчинків. Мені говорили, що він вважає себе Месією. Наполеон теж вважав себе Месією, як і Олександр Македонський. Але Месія один — був і залишився. Та прагнення відстоювати свою точку завжди викликає в мене повагу.

— Як доля звела Вас з театром ім. Івана Франка?

— 1981 року, шойно я вступив до театрального вишу, мій друг Андрій Крітенко (Крот), син актриси цього театру Лідії Гайової, привів мене до театру. Зазначу, що моє дитинство минуло в Києві. Нас водили в Театр юного глядача, інші театри. Скажу відверто, я тоді не захоплювався театром. Але це була добра нагода побути разом з товаришами, поспілкуватися.

І раптом Андрій повів мене по театру. Завів під сцену, показав гримерки, маленьке кафе. Я пройшовся по сцені. Тоді зрозумів, що це той дім, той храм, де я хочу бути і якому я хочу служити. Що я до цього йшов. І якийсь магніт сюди мене тягне. З того моменту я мріяв, я жив, я надихався думкою про театр. Так трапилося що мою першу дружину Жанну Калантай та мого друга і кума Анатолія Гнатюка у 1985 році запросили працювати до цього театру.

А я працював у Віталія Малахова в театрі на Подолі, що тоді мав назву Театр естради. Я шовечора приходив до театру Франка, аби забрати свою дружину, а насправді приходив, щоб подихати цим повітрям. Це був театр корифеїв. Тоді не розумів, що таке авангардний театр. Не знав, хто такі Курбас, Брук. Але знав, що є театр Франка. Не знав, хто в ньому ставить вистави. Але коли актори виходили на сцену, то відразу розумів, що це люди, які можуть щось неймовірне. Я дивився на Гашинського, Цимбаліста, Богдана Ступку. Взагалі Богдан Сильвестрович для мене — ідеал як актор і як людина. Любов до цього театру була шаленою.

Потім життя склалося так, що я опинився у Німеччині. Повернувся і багато знімався в кіно. Брав участь в антрепризах. Але була велика любов саме до цієї сцени. Театр змінився, змінився і я.

У 2016 році Станіслав Мойсєєв, який на той час був художнім керівником театру, запропонував мені зіграти у виставі за п’єсою Стрімберга “Ерік XIV”. Я виявив бажання.

Потім він сказав, що є п’єса, тільки вона складна. Мова про вже згадану “Подорож Аліси до Швейцарії”. За неї ніхто не хотів братися, тому що вона пов’язана з такою складною темою як евтаназія. Для мене, як для людини, яка звикла до європейського підходу до праці, це було просте пи-

тання. Вже після смерті моєї мами я зрозумів, що я граю і для чого. Зрозумів мету мого існування у цій виставі. Після вистави керівництво і художня рада запросили мене у трупі театру.

Цікавою була робота у режисера Дмитра Чирипюка “Моя дорога Памела”. Фантастичний матеріал, фантастична комедія. Вона дуже щира і дуже сердечна. Тут казка стає життям, чи життя стає казкою. Граю з фантастичними акторами. Мушу дотягуватися до їхнього рівня. У цій виставі грають народні артисти з великим досвідом. Високий пілотаж показує Олена Хохлаткіна, яка виконує головну роль.

Наступна робота — “Коріолан” у постановці Дмитра Богомазова. Це було моє перше спілкування з цим режисером, хоча я вже давно залюблений в його вистави. Деякі з них передивлявся багато разів. Велике враження на мене справили вистави “Життя попереду”, “Кепка з карасями”, а “Співай, Лоло, співай” — моя улюблена постановка. Працювати з таким режисером велике щастя. Не знаю іншого режисера, який би так розумів театр, “ів його ложкою, виделкою, ножом, руками”, насолоджувався театром, так його смакував.

— У квітні мала відбутися прем’єра вистави “Крум” за Вашою участю.

— На жаль, через карантин її довелося перенести. Це вистава про самотність. І, водночас, про те, що ми маємо бути щирими один з одним.

Режисер вистави Давид Петросян — театральне майбутнє України. Слава Богу, що воно є в нашому суспільстві. Давид — це невелике віконце, через яке ми можемо зазирнути в майбутнє. Ще один цікавий молодий режисер Іван Уривський, який поставив у нашому театрі виставу “Лімерівна”. Це та молода кров, яка приносить зміни і радість.

З Петросяном дуже цікаво працювати. Найбільшу повагу в мене викликають інтелегентні й освічені люди, які є професіоналами. Петросян один з них.

Я граю роль Дольче. Це сусід головного героя Крума, якого грає Остап Ступка. Герої мають лінію життя, яка не пов’язана з суспільством. Вони намагаються відокремитися, жити своїм життям — побути на якихось весіл-

лях, імпрезах, похоронах, аби набити черво. На цьому їхнє життя починається і закінчується. У цьому і трагедія, і комічність. Це те, на що ми не звертаємо увагу, але що серед нас.

— Ваша творча біографія як актора розпочиналася в Театрі на Подолі.

— Можете собі уявити, як 21-річного хлопця записали в колектив театру. Тоді це був Театр естради, де був режисер зі своїм ім’ям — Віталій Малахов. Тут працювали актори Ігор Рубашкін, Ігор Крикунов, Володимир Кузнецов, Олександр Крижанівський, всі зі своїм почерком, своїми мистецькими надбаннями. І ти потрапив у товариство цих людей. Вони тебе сприйняли, вони тебе прийняли до себе. Це було дуже важливо. Взяли не як “сина полку”, а як людину, рівну собі за статусом. Це відразу надихає і спонукає працювати.

Дуже не люблю, коли хтось до когось ставиться зверхньо. Ми всі варимось в одному котлі і робимо одну справу. І вважати, що ти народний, а хтось простий, бо тільки прийшов, в жодному разі не можна. Тому що кінцевий результат — оплески для всіх. Ми робимо одну загальну велику річ — виставу. Те ж саме можна сказати про театр Малахова. Я зрозумів велике призначення театру. Такий колектив — подарунок долі.

З театром Малахова я побачив світ. Починаючи з 1988 року ми об’їхали 17 країн. Побачили інше життя, надихнулись чимось іншим. А це теж було важливо.

У нас був маленький театр. Ми жили однією сім’єю. Малахов міг зібрати всіх у своїй квартирі. Збиралися, їли, обговорювали, дискутували, ставили вистави, експериментували. Тоді я зрозумів, що театр може складатися не тільки з класичних форм, але й експериментальних, нових. Малахов перший заставив нас дивитися відеофільми. Тоді відео тільки входило в наше життя. Ми дивилися багато фільмів, надихалися з цього. Вважаю Віталія Малахова своїм “хрещеним батьком” у театральному житті.

— Багато років Ви мешкали за кордоном?

— Це була не професійна, а життєва еміграція. Вона не дає тобі можливості проявити себе професійно чи за фахом на пер-

ших порах. Ти спочатку мусиш утвердитися як людина цього суспільства. Тоді можеш переходити до другої стадії – шукати себе в цьому суспільстві.

Звичайно, надбання були. Це тимчасові вкраплення в кіновиробництво – німецьке, австрійське чи швейцарське. Щоб тебе запрошували і ангажували, треба добре опанувати німецьку мову. Тим більше, що мова – головний інструмент драматичного актора. Бути стовідсотково німцем мені б ніколи не вдалося, як і будь-якому іншому іноземцю. Але вдосконаливши свою мову, працювати, навіть з акцентом, це вже досягнення.

Оскільки німецький уряд не визнає радянських дипломів крім медичних, я мав вступити в Німеччину у театральну школу, яку й закінчив. Після цього, вже маючи профспілковий номер, тобто право зніматися на різних майданчиках Європи, входив у професію. Я й зараз знімаюся в Німеччині, Австрії та Швейцарії, коли мене запрошують.

Найбільшим досягненням для мене було зніматися в оscarоносного режисера Хавіра Колера. Він приїздив зі США до Швейцарії знімати фільми для місцевого телебачення і кіновиробництва. В один з таких приїздів я потрапив до його фільму. Це було спілкування з американцями, які безпосередньо формують кіномистецтво як велику галузь. Але проекти були рідкісні. Треба було виживати – класти плитку, розвозити меблі та ін.

— **Напевне, мали можливість порівняти як ставляться до культури в Україні і в Західній Європі?**

— Там культура стоїть на першому місці. Людина, яка приносить до мерії театральну ідею, отримує грант, тому що держава захоплює людей розглядати світ і суспільство з різних боків. Через мистецтво також. А воно має велику бюджетну і спонсорську підтримку на заході.

Мені доводилося грати в туалеті вокзалу, потім – на зупинці таксі. Це не можна назвати театром чи виставою. Швидше перформенс. Але все ж це було приємно. Поняття демократії для мене – можливість пробувати життя з різних сторін. Ми маємо сприймати його таким, яким воно є. І не обов’язково знаходити зелену фарбу в траві, а можна знайти масу відтінків. На цьому ґрунтується сприйняття мистецтва на заході. Підтримка культури, а вже потім економіки – важливе правило західного світу.

— **Чи не збиралися там залишитися?**

— А ким? Людиною, яка очікує на милість Бога? Якій пощастить мати 2-3 дні в кінопроекті? Чи працювати на фірмі, як працює мій син? У нього своя маленька фірма з перевезення потрібних речей. Звичайно, можна було б якимось “триматися за ковбасу”. Але як людину, яка хоче бути на своєму місці, мене потягнуло додому.

Повернувшись, зрозумів, що можу знову бути присутнім у своїй професії. Це дуже важливо, бо це ідея існування. Бути здоровим і займатися тим, що ти любиш – я вважаю це критерієм щастя.

— **Крім роботи у театрі Франка Ви граєте у виставі за п’єсою Богдана Гнатюка “Кафе Республіка” у Київській академічній майстерні театального мистецтва “Сузір’я”.**

— Цю п’єсу написав хлопець, який виростав на моїх очах. Його батько Анатолій Гнатюк – друг, кум і брат. Ще не читаючи п’єсу, сказав, що так. Певна річ, аби підтримати рідну для мене дитину.

Але зовсім скоро зробив висновки, що в людини, яку ти сприймаєш як дитину, в голові ховаються мізки, наповнені глибокими думками. Це викликає бажання працювати і шукати далі.

Перша прем’єра вистави відбулася в Київському драматичному театрі “Браво”, режисер Любомир Титаренко. Це був терміновий ввід, здається за три дні. Сама вистава була спонтанною, не було задуму.

Вже потім, коли ми перебралися в “Сузір’я”, Богдан з кожним із нас окремо працював. Розповідав, чому він написав цей персонаж, хто він такий. Богдан надихався фільмами Тарантіно, інших сучасних авторів і казав, що хоче в контексті цих авторів зробити виставу. Прагне показати суспільство не за маскою суцільного свята, а за маскою трагедії особистості. Як зрада тебе захоплює і забирає в свої тенета. Цю думку треба було вносити в концепцію вистави – і це працювало.

Підібрали хороших акторів. Декорація мінімальна, але вона надихає на дійство, правильне спілкування на сцені. Образи двох постановок однакові по іменах, але вони різняться і в костюмах, і в ставленні до головного героя Харитона персонажа, якого грає Назар Борушок. Вони різні і несуть різні думки. Мій герой Єгор у першій постановці був більш буфанадний, а в другій – це людина з підбитим крилом.

Були пропозиції взяти участь у постановці за п’єсою Богдана Гнатюка “Украдена краса”. На жаль, через зйомки довелося від неї відмовитися. Зараз Богдан працює над новою постановкою. Можливо, візьму в ній участь.

— **Чим для Вас є кіно?**

— Кіно – це моє життя, можливість стати тим, ким я мріяв бути. А в дитинстві я мріяв стати військовим, розвідником або шоуменом. Все це стало можливим завдяки моїй професії в кіно.

Справжнє кіно – ця як великий ковток чистої джерельної води, якою ти насолоджуєшся і не можеш напитися. Є речі, де ти просто граєш своє обличчя, знання німецької мови, типаж. І ти тільки це використовуєш. А в інших роботах є глибина.

Через свою роботу, через своє ставлення до професії ти говориш про себе. Кіно буває різним. Для мене кіно – це праця, досвід, удосконалення самого себе.

— **Чимало глядачів запам’ятали серіал за Вашою участю “Відділ 44”.**

— Ми задавали питання продюсеру, режисеру – чому 44? Вони говорили: ось закінчимо зйомки і відкриємо таємницю. Але й досі не відкрили.

Цікава річ кастинг. Ми дуже довго йшли до цієї роботи. Була підібрана команда. Всі незнайомі між собою люди. Треба було притиратися один до одного. А потім ми стали однією родиною.

Фішка цього серіалу була в

тому, що сценарії писали різні автори. Нещодавно дізнався, що сценарій однієї з серій написав Андрій Кокотюха.

Різне уявлення різних авторів дає тобі можливість по-різному існувати. Мій персонаж Строгов – керівник відділу, головний. Він сильний, вольовий, людина з досвідом, знає як має бути.

Я вже говорив – були різні автори. Дехто додавав більше гумору, хтось – більше смутку. Ми дуже з цього кайфували. Відчували, що в цій серії можемо бути вільними, насолоджуватися, а в іншій – сконцентрованими, серйознішими.

Серіал на диво дуже сподобався багатьом людям. Він простий, тут поступово, покроково розповідається про все, що відбувається. Певна річ, що це казка. Такого відділу, напевно, ніде не існує. Але ми всі віримо в казки, в те, що мало би бути в нашому житті.

— **У той час, як у кінотеатрах вже запанували українська мова, більшість серіалів в Україні продовжують знімати російською.**

— Не всі. Нещодавно знімався у 95-серійному україномовному серіалі “Таємниці”. Але проблема дійсно існує.

Переважно дистриб’ютори, адміністратори кіновиробництва більше думають про гроші, а не про нашу культуру і наше майбутнє. Вони вважають, що простіше зняти кіно російською мовою і продати цей продукт. Але так ніколи не думали ні Миколайчук, ні Параджанов. Вони знали, що кому треба, будуть дивитися ук-

рим проектом маючи хорошого спонсора Віктора Веретеннікова. Це він написав сценарій і дав гроші на постановку фільму.

Чаплінський – це історична постать. Був закоханий у Хелену і йшов до своєї мети. Інша справа, що він хотів діяти як великий правитель цих земель. Мав уявлення, що все йому зійде з рук. Він сам у своїх очах себе виправдовував. Тож з цього й треба було виходити.

Адвокатом ролі завжди треба бути. Але якщо ти йдеш від історичної постаті, ти не можеш хибити, не можеш імпровізувати щось інше. Маєш притримуватися малюнку.

— **Які ролі в кіно вважаєте знаковими?**

— Це роботи у фільмах Анатолія Матешка “Двое” і “Дот”, Олега Філіпенка “Записки графомана”. Зустріч з Кірою Муратовою – епізод у фільмі “Мелодія для шарманки”. Ще одна знакова робота по якій мене пізнають, це “Пізнє каяття” Оксани Байрак.

Матеріал – це лише частина справи. Важливо, якщо є команда й режисер, які тебе надихають, дають тобі можливість себе проявити. А ти не зіграєш нікого іншого, тільки самого себе.

Як колись казав мені Юрій Стоянов: “Актор – це великий холодильник. Маєш щось побачити, зафіксувати, взяти цю емоцію, ситуацію, покласти її в морозилку і заморозити. А потім робиш роль – заглянеш у морозилочку, а там лежить заморожена емоція”.

Остання на сьогодні моя ро-

продукт – серіал “Веселі бджоляри”, в якому я виконуватиму одну з ролей. Це історія про Луганськ і Полтаву, розповідь про те, як пережити цей складний час. Канал “1+1” запускає продовження “Останнього москаля”.

Рейтинги українських фільмів мало поступаються американським. Маю на увазі “Скажене весілля”, “Думки мої тихі”, інші стрічки, що знімалися до карантину. Вірю, що українська кіноіндустрія, кіновиробництво будуть розвиватися.

— **Ви хотіли зніматися у фільмі “Чорний ворон”?**

— Вважаю, що коли ти вже самодостатній, вже пройшов школу життя, то маєш право на вибір. Вибір – це вже не бажання заробити мільйони, а можливість обирати те, що тобі лежить на серці.

Коли я прочитав “Залиши-нець” і “Чорний ворон”, то був у захопленні від ситуації, від героя. Я знав про ці події, але скласти повну картину в одне ціле раніше не міг. Мій обов’язок – втілити свій талант в українську ідею.

Написав Василю Шкляру, що в захопленні. Не хочу отримувати гроші, хочу бути присутнім на майданчику, робити те, що я вмію. Такі фільми допомагають нашому становленню як нації.

Мрію працювати з іншим проектом, якщо приміром екранізуватимуть роман В. Шкляра “Троша”. Був у захваті від цього роману, а коли мешкав у Мюнхені, то спілкувався з багатьма упівцями.

— **Про що ще мрієте?**

— Мене бентежить Шекспір. Думаю, що Макбет був би моїм, власним. Переконалий, що я знаю, про що б грав, про що розповідав би глядачам. Коли мене дуже цікавив “Маскарад” Лермонтова.

Інколи можеш взяти сценарій чи п’єсу і сказати: “Боже мій, це твоє. Це те, про що ти мріяв все життя. Ти знаєш, як він дихає”. Тому йди, стукай і може отримаєш цю роль. Як сказав Анатолій Гнатюк: “Якщо Бог щось має дати, то він кине у вікно”.

— **Хто для Вас найдорожчий?**

— Великою людиною в моєму житті була моя мама Неоніла Федорівна Калантай. Вона була великою особистістю. Ніколи і нікому мене не вчила (можливо, лише як тримати виделку). Не треба нікому вчити, треба бути прикладом.

І мій великий янгол, який поруч зі мною кожен день, кожен хвилину – це моя дружина Наталка Калантай. Актриса театру Франка – вродлива, чарівна, фантастична жінка. Для мене дуже важливо, що вона готує мені їжу, дає поради, дихає тим самим повітрям. Дякую Богові, що познайомив мене з моєю Наталочкою, дозволив бути поруч з нею.

Вже майже рік як я дідуся. Моя улюблена Софієчка, донечка мого сина Тараса, росте і виховується у Мюнхені. Але я маю надію, що Україна її колись все ж таки покличе.

Моя донечка Богдана зараз вчиться акторської майстерності у Лондоні. Але я бажаю їй в першу чергу стати справжньою людиною, а потім тим, ким вона забажає.

Спілкувався
Едуард ОВЧАРЕНКО

З мамою Неонілою Федорівною

раїнською, або самі перекладуть іншою мовою.

Світ змінився. Президенти на американських банкнотах диктують більше правди, ніж наші сердечні справи. Але при цьому багато людей на знімальному майданчику спілкуються між собою українською, бо вважають себе українцями, попри те, що нам нав’язують російську мову.

Це питання має вирішуватися на високому рівні. Має бути заборона знімати російською, або створено такі умови, щоб це було невідгідно з економічного боку.

— **Багато хто говорить, що актор повинен бути адвокатом свого героя. А чи були адвокатом Чаплінського у фільмі “Гетьман”?**

— Ця одна з моїх улюблених ролей. Її отримав завдяки знанню польської. А мій герой говорив польською, або лаmanoю українською.

Ми почали працювати над

бота – в серіалі “На твоєму боці”. Мій персонаж – лікар, який займається наркотиками, а з іншого боку – дуже любить свого сина, якому до останнього не може зізнатися, що він його батько. Він сильна, власна особистість, керує своєю злою імперією. Водночас хоче дотягнутися до свого сина, але не може цього зробити через обставини, які сам створив. Для мене це була дуже важлива робота.

Загалом зіграв у кіно близько 140 ролей.

— **Чи почав відновлюватися кінематограф після суворого карантину?**

— Процес вже розпочався. Багато знімають. Але на майданчику має бути не більше 20 осіб. Люди потребують хліба і видо-вищ. А телевізор чи інтернет – це для них можливість хоч якось розслабитися.

Виходить україномовний

Духовна сила народу у збереженій природі!

М. МОВЧАН,
кандидат сільськогосподарських наук
В. ГЕТЬМАН,
кандидат географічних наук

Проблема становлення української нації, зокрема відновлення етнічної ідентичності виявляє собою характерну рису нашого менталітету — запізнюватися на поїзд історії. Європейські нації пройшли шлях утвердження своєї ідентичності ще у XVIII—XIX століттях. Нам випала незрівнянно важча доля — торувати цю дорогу наприкінці XX та на початку XXI століть.

Якщо розглядати цю проблему з позиції ставлення національної ідентичності до світової глобалізації, то між ними видно причинно-наслідковий зв'язок: ідентичність породжена глобалізацією (прояв фізичного закону дії і протидії). Встановлення національної ідентичності як протизаги глобалізації є другим боком медалі: пошук ідентичності — побічний продукт глобалізації. Отже, нинішня глобалізація та відродження ідентичності — дзеркальне відбиття одне одного. Щоправда, напрошується злісне запитання: якщо ідентичність шукають, хіба це не свідчить про її втрату? Проте залишимося оптимістами.

Відомий учений Л. Гумільов пов'язував ідентичність (менталітет) нації з природним розвитком і розглядав її як функцію (стереотип поведінки) динамічної системи — етногенезу. Нація (етнос) і природне оточення, в якому проходив етногенез, для нього були поняттями єдиними і нероздільними.

Американський екофілософ Родерік Неш “копає” ще глибше: незаймана, рідна природа (базис) плекає націоналізм, виховує патріотичні почуття (надбудову). У книзі “Дика природа і американський розум” він пише, як американці XIX ст., не маючи, порівняно з Європою, іншого предмета гордості (культурних традицій, багатой історії), взяли за основу свого націоналізму винятковість і величність дикої природи на американському континенті. Хто знає — можливо, звеличування власної природи, відчуття національної гідності за її красу стало тим фундаментом, на якому виросла велика сила духу американського народу.

Подібне можна сказати і про силу духу японців. Адже колоритна архітектура кожного дворика японської сім'ї репрезентує довколишню природу, місцевий ландшафт з пересіченим кам'янистим рельєфом і своєрідним рослинним покривом.

А що в Україні? У пам'яті — незабутній опис Іваном Нечум-Левицьким у творі “Микола Джеря” розкішної природи, на лоні якої гадюкою звивається річка Роставиця: “Широкою долиною між двома рядками розложистих гір тихо тече по Васильківщині невеличка річка Роставиця. Серед долини зеленіють розкішні густі та високі верби... От верби отступились од берега і розсипались купами на зеленій траві... нижче од ставка Роставиця знов повилася між зеленими левадами та вербами, а далі сховалась в дубовий ліс та й утекла в Рось”.

Розмаїття природи українських річок завжди вабить ліричною красою заплавних краєвидів (квітучих луків, левад із запашним духмяним сіном, як доприкладу розкішного Сейму на Сумщині або нічим особливо непримітної Гнізної на Тернопіллі). Вони меланхолійно зачаровують прозорим сумом схилених над водою плакучих верб — символу і невід'ємного елементу національного ландшафту. Під цими вербами понад річкою впродовж нашої історичної пам'яті, з діди-прадіда, стояли, призначали побачення закоханих... Там народжувалось життя, звідти, можливо, в'ється життєва стежина когось із нас...

Не можна забути вранішній сивий туман, який білою пеленою наповнює річкову долину або стелиться понад водним плесом ставка чи озера, а потім, пошматований першими променями сонця, пливе над водою легкими білими пушинками. Воістину, без розкішної заплави (левади)

річки не можна уявити поетичну українську природу, самотній національний ландшафт!

Нація формується передусім через духовне і практичне освоєння природи та об'єднує людей, наділених свідомістю і волею.

І якщо доктор Дмитро Донцов націоналізм українців будує на положенні: “Україна для українців”, то з природничого погляду в основу глибокого патріотизму нації, її великої любові до своєї країни мусимо класити меланхолійну красу і невинну чарівність розкішної української природи. Нині її нівечать, знищують брудні руки людської цивілізації. Тому коли збережемо хоча б невеликі ділянки заповідної природи як фонові осередки етногенезу, формування українського етносу, збережемо народ як націю, уникнемо зникнення зі шпальт історії.

Власне через те, що людина плоть від плоті генетично походить від своєї землі, вона не може відмежовуватися від природних умов, в яких народилася і сформувалась як особистість. Від батьківської землі вона отримує живильні соки, наснагу для творчості, інтуїтивні імпульси для духовних пошуків.

У теперішній час тотальної антропогенізації для підтримки гармонії стосунків етносу з довкіллям необхідно, щоб нащадки повторювали діяння предків. Передусім щодо природи. Якщо змінювати ці стосунки, то з думкою про нащадків. Основоположник кібернетики Н. Вінер говорив: “Ми настільки радикально змінили наше середовище, що тепер для того, щоб існувати, нам потрібно змінити себе”. Наскільки актуальні та правдиві його слова — розсудить час. Поза сумнівом — міняти треба, бо це закономірний процес. Але мінятися так, щоб зберігати етноландшафтну рівновагу, залишатися народом, вірним Духу своєї землі, заповітам батьків, дідів і прадідів.

Закономірно чи випадково зникали стародавні народи і цілі цивілізації — єгиптяни, фінікійці, фракійці, даки, скіфи?.. За Франсуа Вольтером: людина — коваль свого щастя. Не менше ця істина стосується окремого народу.

Нині те саме коїться з українським селом, де споконвіку жив і зростав, виховувався наш національний характер, менталітет цілого народу. Можливо, прагненням створювати (особливо останнім часом) музеї (навіть приватні) під відкритим небом (скансени) пояснюється намагання (підсвідоме) до відродження власної автентичності, ностальгія за батьківською хатою у рідному селі. Сучасний стан більшості сіл, “поставлених на коліна” в Україні, їхня довколишня, “морально зношена” природа наводить на думку, що знищивши корінне, елітне українське село, його автентичність, знівечивши ніжну і водночас галасливу красу сільської природи можна “без жодного пострілу” зіграти з лиця землі древній народ великої країни.

Невже народ, який живе з часів трипільської культури, якого будили від латартічного сну Т. Шевченко та І. Франко, виводив “з-під Берестечка” Іван Богун, знищать руками світової глобалізації, спожицького європейського міщанства? Відповімо візуально: відбувається трансформація національного (етнічного) природного ландшафту (включно сільської місцевості) у неприйнятну для чистої і щирої української душі субстанцію.

Однак тільки свідомо нація формує державність, лише свідомий, освічений, сильний духом народ може творити велику країну. У протилежному випадку — аморфна знедолена народна маса йтиме тенденційно на самознищення або, у кращому випадку, стихійно породить соціальні потрясіння.

Що спостерігаємо нині? Повсюдно бачимо суцільну зневагу до книги, до науки (знецінення, девальвація вчених ступенів), брак культу знань. Аксиома: менш розумними легше і вигідніше керувати, тримати в “ярмі”!

Тому якщо дотримуватись думки, що мудрість і здоров'я нації, її розвиток ви-

значається тим інтелектуальним та енергетичним потенціалом, який вона отримує генетично від природи, то найбільш важливою умовою вигідного ходу етногенезу за “українською програмою”, стабільним чинником формування елітної, української, нації буде збереження національного ландшафту. Як доповнення зазначимо, що в соціальних умовах суспільного життя можуть вноситися тільки корективи, в залежності від волі до “виживання”, пасіонарності (за Л. Гумільовим), яку народ (нація) демонструє.

Подібно як український національний одяг, твори декоративно-ужиткового мистецтва, пам'ятки дерев'яної, сакральної, архітектури (церкви), що наповнюють зміст національного ландшафту порівну з природними складовими (компонентами, елементами), заповідною рідкістю в умовах антропогенного пресу стають цілі природні території.

Відбулась амнезія історичної пам'яті, виходить з моди українська народна пісня, в могилах, з бабцями, народний одяг і, якщо ще погубимо свій, національний, ландшафт (перш за все заповідний), свою природу — зникнемо з лиця землі як етнос.

Можливо, вже час дивитися реально на життя. Спостерігаючи та аналізуючи повсякчас “українське суспільство”, треба бачити, як на очах покоління, на очах історії формується новий (у межах України) тубільний етнос (у кращому випадку — відбувається трансформація корінних українців в ході еволюційного розвитку).

Отож на тлі духовної експропріації та фізичного знищення відродження втраченого допоможе позбутися генетичної, соціальної та культурної мутації.

Відак відтворені природні (національні) ландшафти за значенням у збереженні етносу можна порівняти з місцем церкви у спасінні людських душ. Заповідний (етнічний) ландшафт містить у собі високий виховний потенціал (актуал). Його естетика виховує, вражає. Людина, вбираючи в себе враження від споглядання прекрасного, збагачується духовно.

Духовний контакт людини з природою включає засадний, кровний, зв'язок її з “малою батьківщиною”, рідною оселею, рідним подвір'ям... Се особливо властиве українському характеру. Від туги за рідною домівкою вмирають, сивіють українські серцеги. На цьому патріотичному почутті історично зростала любов українця до “великої України”.

У чому ж феномен ностальгії українця? Корінного, елітного українця, що поступово сходить з історичної арени. Прикро, бо українська душа, як кришталеве чисте джерело, замулюється асиміляційними нащаруваннями історії.

Бувало, через ностальгію “консервативний” український робив помилки, які вперто потім виправляв. Водночас від розлуки з рідним (домом, батьками) тверднув, загартувався його характер.

Оскільки ідентифікація етносу зі своєю землею лежить передусім у суб'єктивній, глибоко підсвідомій сфері, то питання “розпуки за рідною хатою” має ще багато непізнаного, недослідженого. Однак, в основі прив'язаності етносу до природного середовища лежить інстинкт збереження своєї ідентичності. Для прикладу. Через екологічну катастрофу, пов'язану зі зникненням Аральського моря, етноси, що претендували на цю територію (росіяни, казахи та ін.), образно кажучи, повтікали, а залишилися лише каракалпаки як автохтони. Бо це їхня земля. Вона історично була і навіть у критичній ситуації залишилась невід'ємним елементом їхнього буття, частиною їхньої долі. Тобто проявився Дух Землі. Подібне явище маємо у Чорнобильській зоні відчуження, де проживає й досі до 400 людей, яким ця земля дорожча понад усе.

Л. Гумільов наводить цікавий приклад з історії раннього середньовіччя. У VII ст. араби завойовують Північну Африку та Іспанію. Але зустрічають опір тільки у гірських жителів Атласу та Астурії. Там, де

найбільш збережена була природа, там уцілили давні етноси берберів і басків. Чому? — Їх урятував Дух своєї землі, вони жили у злагоді з природою.

Інша справа, коли Дух землі (прояв високої єдності) знівечений, затоптаний. Л. Гумільов продовжує: нащадки римських колоністів зрубали ліси на будівництво розкішних вілл, завели на спустошених землях вівчарство. У південних передгір'ях Атласу їхні табуни коней вилоптали не відновлений і понині тонкий шар гумусу. Без захистку опинилися вони перед завойовниками: скандинавами — з півночі, аварами — зі сходу, мусульманами — з півдня.

Зважаючи на жорстоке сьогодення, коли зникає український етнос (нація так і не сформувалась), спасіння (як поплавок), розраду бачимо у природі заповідних місць, де зберігся ще мальовничий національний ландшафт, у чуттєвому сприйнятті (“всіма нервами душі”) і ставленні (“пронести через себе”) до святих природи, до землі, що породила нас.

В урбанізованому світі природно-заповідні території — святиня, місце для усамітнення та очищення від буденного бруду, суєти суєт. Саме тут народжуються високі почуття, величне, вільне світосприйняття, тут думка сягає найвищих вершин.

Заповідна природа має ще багато неусвідомлених людиною цінностей. Через неповноту та поверховість сучасних знань вони не можуть бути нині виявленими. Чимало важливого у нашому житті перебуває за межами людського досвіду.

Серед таких ще не цілком усвідомлених суспільством цінностей є цінність гуманістична, властива територіям та об'єктам природно-заповідного фонду України, зокрема національним природним та регіональним ландшафтним паркам, де охороняють природні та історико-культурні комплекси. Ці “оази” заповідної природи повинні служити святій справі патріотичного виховання, насамперед молоді, у душі пошанування рідної природи та історії.

Сила відчуття власної батьківщини, високо емоційне ставлення до рідного краю, рідної хати, до всього, що називається своїм, посідає чільне місце в системі загальнолюдських цінностей. Якщо доля землі стає долею людини, звершується розквіт краю, в іншому випадку — втрата контролю над природним середовищем і зникнення нації, про що свідчать численні приклади з багатовікової історії цілих народів і навіть цивілізацій.

Сила землі — в духовній енергії, що міститься в ній. Водночас феномен українського чорнозему — в його непомірній родючості. Чорна рілля на осінньому полі, як прообраз нашої гіркої минувшини, як втілення плоти предків, передає живильні соки зеленим паросткам озимини.

Відак духовна енергія (Дух) землі проявляється в менталітеті українця через хліб, який їмо, через плоди земного врожаю. Вона також передається з материнським молоком і з часом проявляється в характері дитини.

Природа, згідно з пантеїзмом, одухотворена Богом, Природа-Бог. Раз так, то ми, як діти матері-Землі, у прямій залежності від її здоров'я, екологічного стану. З втраченою рідних, особливо батьків, втрачаємо частку самих себе. Так само, не зберігши біологічний вид чи природний ландшафт, в якому живемо, втрачаємо благополучну перспективу існування свого і своїх нащадків.

Маємо наяву практичне втілення закону С. Подолинського про те, що енергія сонця (фотосинтезу) через хлібороба, що працює на землі, перетворюється в життєві блага і духовну надбудову суспільства. Енергія одухотвореного всесвіту найбільше фокусується у менш змінній людиною сільській місцевості, а також на збережених природно-заповідних територіях.

Р. С. Наш талан, наш Дух землі ще живий у збережених природних і культурних скарбах національного ландшафту. Тільки не всі, що ходять по українській землі, чують, як б'ється її серце.

Модний бісер і витончена емоція

У Центрі Української Культури та Мистецтва триває VIII Всеукраїнська виставка “Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра”. Це виставковий проєкт, що з 2012 року сприяє розвитку бісерного мистецтва в Україні.

На виставці представлено близько 500 бісерних виробів від понад 40 майстрів з усієї України; персональна виставка члена Національної спілки майстрів народного мистецтва України Марії Чулак; українські народні прикраси; старовинні народні костюми та сучасне вбрання, репродукція старовинних прикрас із бісеру на сучасний манер; унікальні аксесуари; єднання міді та бісеру: новий етап становлення й розвитку бісерного мистецтва від Раїси Кравчук; крамничка бісерних виробів. Також у Центрі експонується виставка авторських сумок від Олеси Сахро “Витончена емоція”.

— Основна мета нашої виставки “Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра” — показати, що традиційне мистецтво українців може бути і сучасним, — розповідає засновниця і керівник Центру Світлана Долеско. — Неймовірно люблю цей проєкт. І мабуть найбільш його люблю саме через роботи дітей. Відбувається конкурс — і діти беруть в ньому участь разом із дорослими. Їхні роботи вражають. Діти сьогодні готові працювати зі складними матеріалами. Вони тонко відчують українську історію, можуть передавати її через свій дитячий погляд.

На жаль, дорослі часто забувають свою історію. У них є призма інтернету, а діти якраз зберігають традиції.

Кожна з восьми виставок особлива. Все вишуканішими стають вироби з бісеру, більш модними. Якщо порівняти з першими виставками, то ми бачимо вдосконалення майстерності. Сьогодні все більш популярності набувають вже не діаманти, а саме вироби ручної роботи.

Серед наших постійних авторів Наталія Маріаш, Лариса Сумер, Наталія Ребрик. А відкриттям, як і кожної попередньої виставки, є діти. Сьогодні їм по 7 — 10 років, а коли відкривалася перша виставка бісеру, то вони тільки народилися і не могли брати в ній участь. Наступного року будуть нові відкриття дитячих імен. Найцікавіше і найважливіше, що дорослим майстрам потрібно постійно конкурувати з дітьми.

З першого погляду важко відрізнити,

де робота дитини, а де — відомого майстра. Якби це була виставка лише відомих майстрів, то це була б зовсім інша історія. Конкуренція з молодими майстрами стимулює їх до самовдосконалення. Адже дорослі майстри інколи програють дітям.

Виставку Олеси Сахро “Витончена емоція” зробили егоцентричною. Основну стіну займають три великі портрети майстрині. Чому саме так? Тому що у нас часто не асоціюють особистість з її роботами. А ми маємо знати не тільки прізвище майстрині, а ще й її обличчя. Також представлено 6 сумок, зроблених Олесею і чотири її картини.

Майстриня вже відома на міланських та французьких подіумах, її творчість знама в Японії та Азербайджані, її сумки у своїх колекціях зберігають найвідоміші люди світу. Це українка, якою ми маємо пишатися. Проте не так популярна і не так відома її творчість в Україні.

Десять років тому ми зробили першу персональну виставку Олеси Сахро в Києві. Тоді майстриня була званою лише в певних колах фахівців. А нині ми її вітаємо як знану у світі.

Коли я вперше побачила її роботи, то зрозуміла, що вона не просто унікальна. Такі люди народжуються один раз на сто років. Вони не копіюють, а створюють своє мистецтво, свою техніку. Особливо приємно, що це техніка наша, українська.

На початку липня відкриваємо кілька нових проєктів. Один з них — персональна виставка Цветностей художника OL'SVOL'D (а) “Бог не запитає”. Це неймовірно цікавий митець, який працює з кольором. Через колір він передає своє світовідчуття, свій внутрішній світ. Коли його картина опиняється у приватних колекціях в оселях людей, то вони приносять в ці родини мир, спокій і добробут. Я впевнена, що ця виставка буде цікавою для тих людей, які шукають гармонію з собою.

Виставка “Бог не запитає” — це буде кольоротерапія. Ми розставимо в залі стільці, щоб людина могла прийти і пев-

ний час, милуючись картинами, відчувати кольори. Це буде нестандартний виставковий формат.

Другу виставку приймаємо в себе напевне саме тому, аби такі самі українські виставки теж приймали у світі: проєкт “ЛЕНЕРДЖІ — краєві фото природи” (переможці конкурсу Спілки фотографів природи Угорщини NaturArt-2018). Виставка організована посольством Угорщини в Україні. Це конкурс, який відбувається вже понад 27 років. Цього разу виставку-підсумок фотоконкурсу 2018 року вирішили провести й в Україні.

Мене тішить, що посольство Угорщини в Україні постійно підтримує своїх митців. Таким чином вони популяризують не лише їх, а й популяризують Угорщину у світі через їхні світлина.

Ця виставка має на меті не тільки показати красу Угорщини, майстерність фотографів цієї країни. А має стати прикладом, як наші фотохудожники можуть показати Україну в світі. Сподіваюсь, що цей конкурс стане прикладом для наслідування посольствам України в різних країнах.

У стінах нашого Центру завжди було багато сміху, завжди відбувалися різнома-

нітні цікаві заходи. На семи попередніх виставках бісеру були покази моди, а також — по два-три заходи щодня. Відбувалися майстер-класи, концерти. До нас і сьогодні щодня приходять відвідувачі, але через карантин ми не можемо проводити активні заходи.

Виставка “Бісер: Вчора. Сьогодні. Завтра” мала закінчитися ще в березні. Але ми продовжили її до кінця червня, щоб люди встигли побачити цю виставку. У травні-червні мала відбутися ювілейна виставка з фондів, присвячена ювілею Центру, але від її проведення довелося відмовитися.

Хочеться побажати українцям здоров'я, аби не було епідемії, не було карантину. Щоб ми могли успішно й як завжди голосно провести Всеукраїнську виставку в'язання “Тепла осінь”. А також виставку клаптикових робіт Анни Бовсуновської. У цієї майстрині неймовірна техніка не тільки клаптикового шиття, але й декорування тканин.

Наше щорічне Свято Новорічної Іграшки у грудні щодня відвідувало від 500 до 1500 дітей. Ми звикли до такого режиму. Сподіваємось повернутися до звичної активності.

Позитив від Музею сучасного мистецтва

Музей сучасного мистецтва України оновлює експозицію виставкою “Вихід на позитив” з фондів музейної збірки. Кожний відвідувач надихнеться позитивним настроєм, переглянувши 70 творчих робіт шістдесяти українських митців.

Цього року літо прийшло ніби зненацька, адже всі ми так багато часу провели в карантині що весна у тривогах пролетіла непомітно.

Мов на катапульті, зробивши стрибок у часі, ми опинилися в наступному сезоні. Хочеться наздогнати втрачене, діяльно й емоційно наситити кожен день не відкладаючи щось “на потім”.

“Вихід на позитив” — так називається річна, традиційна музейна виставка, що представляє роботи з власного зібрання музею. І хоча протягом року ми завжди знаходимо можливість показати свою колекцію, музей занудьгував і по багатьом авторам, і по улюбленим творам.

Керуючись бажанням максимально створити в експозиційному просторі життєствердуючу атмосферу, наповнену любов'ю, що дає імпульс оптимізму, новим відкриттям, ми відібрали понад сімдесят творів. Літо — пора, якій завжди хочеться сказати — не поспішай, дай творчому натхненню розбуятися! Пейзаж, натюрморт або портрет — все, що люблю, що спонукає до емоційної фіксації, роздумів чи особистих спогадів. За довгий час ізоляції ми усвідомили цінність простих речей, що

виявилися дивовижно красивими в нашому новому розумінні.

Художники з різних регіонів України вміють відтворити найважливіші миттєвості оточуючого світу, швидкоплинність часу, захопити глядача. А це кияни: О. Яблонська, Є. Волобуєв, Е. Котков, Л. Рапопорт; кримчани: В. Толочко, В. Бернадський, В. Цветкова, Г. Олійник; харків'яни: Б. Михайлов, А. Хмельницький, А. Наседкін, А. Константинопольський; львів'янин Р. Сельський; хмельничанин М. Мазур; одесити: О. Слешінський, О. Волошинов, закарпатці: В. Приходько, О. Громовий, Н. Дідик; емігранти: В. Стрельников, Л. Дульфан та ін.

Із зорям калейдоскопом яскравих

імен з нашої музейної збірки, запрошуємо і разом “Входимо на позитив” — в країну під назвою “Літо”!

Напевне багатьом відвідувачам експозиції запам'ятаються портрети Сергія Резніченка “Кіт 2000”, Сергія Луньова “Портрет дівчини”, Олександра Хмельницького “Алла. Дружина”, Любові Рапопорт “Портрет мами” і “Автопортрет на тлі примітиву”; натюрморти Сергія Дуплія “Літні квіти”, Віктора Толочка “Натюрморт з кавовником”, Валентини Цветкової “Флокси”, Галини Зорі “Квіти чорнобривці”, Тетяни Красовської “Вальс ірисів”; пейзажі Ганни Олійник “Цвітіння у горах”, Олега Омельченка “Вечірня тиша”, Павла Мірошніченка “На річці Снов”, Сергія Дуплія “Дніпро. Човни”; морські краєвиди Віктора Толочка “Морські пейзажі”, Анатолія Сухорука “Кримський мис. Севастополь”; полотна на українську тематику Олени Гусакової “Український мотив. Закохана”, Павла Тайбера “Портрет гуцула”, Володимира Патики “Нічого кращого немає”.

Музей відкрито для всіх бажачи за умови дотримання заходів безпеки, що встановлені діючими нормами поведінки в громадських місцях.

У літню спеку в залах Музею кожен глядач знайде бажану прохолоду, а якщо мінлива погода змінить свій настрій, тут гостей зігріють промені любові, які випромінюють художні твори виставки “Вихід на позитив”.

Сторінку підготував
Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Пейзажист з дитинства

Столична галерея “ABC-арт” презентувала виставку живописних робіт художника Сергія Григор’єва. Експозиція присвячена 110-й річниці від дня народження митця. Тут представлено пейзажі й жанровий живопис автора з колекції Михайла Поживанова.

Сергій Григор’єв (1910 – 1988) – український живописець і графік, видатний портретист і майстер тематичних картин. Навчався у Київському художньому інституті в Ф. Красицького і Ф. Кричевського. Пізніше працював на кафедрі рисунку Харківського художнього інституту, згодом був ректором Київського художнього інституту, а з 1958 року й до кінця свого життя очолював творчі майстерні Академії наук УРСР.

З 1930-х років він розпочав працювати в галузі побутового жанру. Ранні твори присвятив образам тогочасної молоді: “Фізкультурники”, “Діти на пляжі”, “Баяніст”, “Свято молоді”. У цей період практично жодна виставка в Україні не відбувалася без участі молодого митця. Його роботи навіть експонувалися за кордоном. Ігор Шаров підкреслював, що однією з провідних у творчості художника була тема молодості, фізичного і духовного здоров’я людини. У цих роботах завжди вправно відтворено простір, передано живий рух людини, розкрито психологічний стан, але і загальною ритмічною будовою і декоративним колоритом художник прагне позбутися прозаїчності побутовості, надати творчості монументальної значущості. Системна робота над портретом була важливим джерелом зростання С. Григор’єва. Вона давала можливість постійно працювати з натурою, вирішувати питання психологічної виразності. Коло портретованих, до яких звертався ху-

дожник, було досить широким, але найчастіше це були люди, з якими він зустрічався щоденно, на роботі чи вдома.

У повоєнні роки він пише жанрові полотна на теми родини і школи: “На зборах”, “У рідній сім’ї”, “Воротар”, “Батьківські збори”. А в 1970-80-ті роки провідне місце у творчості посідають портрети.

Картини Григор’єва знаходяться в Національному художньому музеї, Зібранні образотворчого мистецтва Градобанку, Третьяковській галереї, приватних колекціях.

Сергія Григор’єва вважають одним із велетнів київської

школи живопису. Про нього написано кілька монографій, видано каталоги робіт, “похвилинно” досліджено творчу біографію...

Митець був талановитим майстром ліричного, камерного пейзажу. Він брав невибагливі мотиви і зображав їх такими, які вони є, без видимої інтерпретації, “об’єктивно”. Григор’єв – немов музикант – віртуозний виконавець теми, написаної до нього природою. В цій якості митець постає не лише індивідуально, а й уособлює одну з двох магістральних тенденцій київської школи – творчість як майстерне

відображення очевидної дійсності.

“Я дуже люблю Київ, – писав Сергій Григор’єв, – хоч я не міський житель, уже більше двадцяти років живу в Кончі-Озерній (селище письменників), під Києвом, яка зачарувала мене красою своїх луків, озер і близькістю до Дніпра. Тут я зустрічаю вранці схід сонця, проводжаю його на заході, милуюсь величчю зоряного неба ночами... Тут написав портрети багатьох сусідів-письменників – тих, кого знав і любив, з ким дружив. Мені хотілося передати внутрішній світ і індивідуальність цих, дуже різних людей з їх складними долями і характерами...”

Те, що я жанрист, – вже доведено критикою, не викликає ні в кого заперечення й моє заняття портретом. А от запитують, як на схилі віку я раптом став пейзажистом. Ні, я не став – завжди був ним! З дитинства, живучи біля Дніпра, захопився

цією рідкісною й пісенно-поетичною довколишньою природою. Малював Дніпро з 12-13 років і маюю все життя Наддніпрянську Україну – то сувору, то лагідну, задушевну. Не можна не бути пейзажистом, живучи на цій легендарній землі древньої Київської Русі з рікою, що увійшла в літописи”.

Саме пейзажі митця – в основному представлені на новій виставці. Художник створював їх у Кончі-Заспі і Кончі-Озерній, поблизу Дніпра. Красу різних пір року Сергій Григор’єв тонко передав у полотнах “Осінній настрій”, “Скоро сніг”, “Ранковий квітець”, “Повінь”, “Лугове озерце”. Гармонію між людиною і природою можна побачити в його картинах “Роздуми”, “Пейзаж з Оленою”, “Кущі бузку”, “Хлопчик на озері”, “Рибальська лірика (Двоє)”. Крім портретів на виставці експонуються натюрморт художника “Глід”.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77

на 1 місяць	19 грн 82 коп.	на півроку	107 грн 32 коп.
на 3 місяці	56 грн 86 коп.	на рік	209 грн 94 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Микола ЦИМБАЛЮК,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

